

Copyright © 2025 by
Kulturdirektoratet, Arts and Culture Norway
All Rights Reserved
Utgitt av Kulturdirektoratet i kommisjon hos Vigmostad & Bjørke AS

ISBN: 978-82-810-5170-6

Grafisk produksjon: John Grieg, Bergen

Kulturdirektoratet
Postboks 4808 Nydalen
0422 Oslo
Tlf.: +47 21 04 58 00
E-post: post@kulturdirektoratet.no

Materialet er vernet etter åndsverkloven. Uten uttrykkelig samtykke er eksemplarframstilling bare tillatt når det er hjemlet i lov eller avtale med Kopinor.

For mer informasjon om Kulturdirektoratet og Kulturdirektoratets utgivelser: www.kulturdirektoratet.no

Utgivelsen er en del av Kulturdirektoratets og Kulturrådets notatserie. I notatserien publiseres både interne arbeider og mindre rapporter utarbeidet av eksterne leverandører. Notatserien omfatter blant annet kunnskapsoppsummeringer, interne vurderinger, mindre utredninger, statistikk og analyse, årsoppsummeringer, konferansebidrag og foreløpige forskningsresultater. Vurderinger og konklusjoner som kommer til uttrykk i utgivelsene, gjenspeiler ikke nødvendigvis Kulturdirektoratets eller Kulturrådets oppfatninger.

Vigmostad & Bjørke AS er Miljøfyrtårn-sertifisert.

STATUS 2024

Det nasjonale museumsnettverket består av **61** museer med fast driftsstøtte fra Kultur- og likestillingsdepartementets budsjett, over kapittel 328, post 70

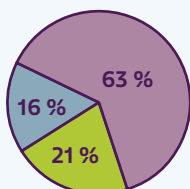
Til sammen drifter disse museene **522** besøksarenaer

Det var **3 118** lønna årsverk i museene, av disse var 84 % faste årsverk

FORDELING AV ÅRSVERK ETTER STILLINGINNHOOLD:

- Administrasjon og ledelse
- Teknisk personale
- Kunst-, kultur- og naturfaglig

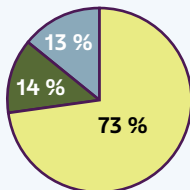
ØKONOMI

Museene hadde samlede inntekter på **5,29 milliarder kroner**

Av dette var **24,6 %** egeninntekter

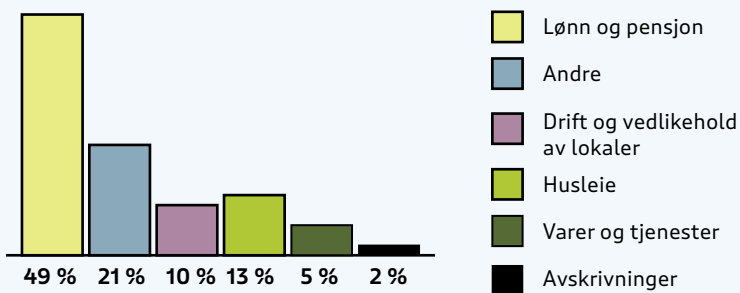
FORDELING AV OFFENTLIGE DRIFTSTILSKUDD:

- Stat
- Fylke
- Kommune

Museenes samlede utgifter utgjorde **5,23 milliarder kroner**

Utgiftene fordelte seg slik:

BESØK

Totalt besøkstall for museene i

Det nasjonale museumsnettverket var **6 981 879**

39 % var gratisbesøk

FEM MEST BESØKTE MUSEUMSARENAER:

666 922	Nasjonalmuseet
366 464	Norsk Folkemuseum
217 739	Norsk Teknisk Museum
195 879	KODE Kunstmuseer
180 189	Kunstsilo

UNDERVISNING

635 000 barn og unge deltok i pedagogiske undervisningsopplegg i regi av museene

MØTER MED LOKALSAMFUNN

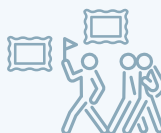
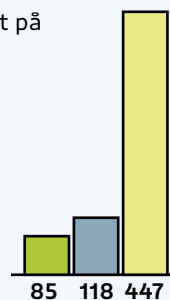

Museene arrangerte **7 420** åpne møter, foredrag, seminarer og lignende

KUNNSKAPSPRODUKSJON

Museene sto for **650** publikasjoner, fordelt på tre publiseringskategorier

- Andre publiserte fagartikler
- Forskningsartikler med fagfellevurdering
- Større publikasjoner

I 2024 var **2 391** utstillinger og **139** vandreutstillinger tilgjengelig for de besøkende

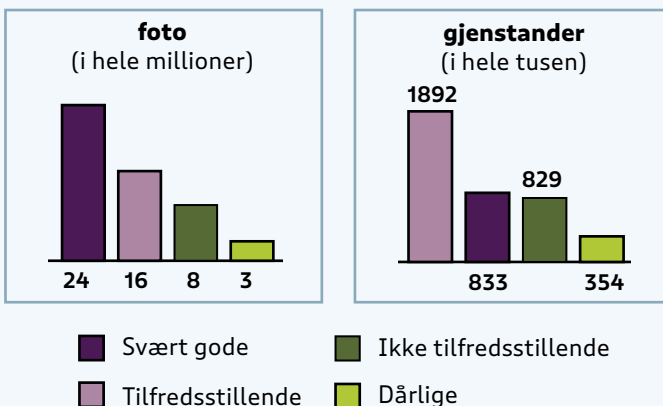
SAMLINGENE

50,25 mill.	fotografier
2,97 mill.	kulturhistoriske gjenstander
626 000	kunsthistoriske gjenstander
204 000	arkeologiske gjenstander
118 000	naturhistoriske gjenstander
4 631	kulturhistoriske bygninger
1 743	farkoster på land
190	hageanlegg
162	kulturlandskap
119	flytende farkoster
69	teknisk industrielle anlegg

I tillegg hadde **57 museer** arkiv/kildesamlinger og **18 museer** hadde levende planter eller dyr i samlingene

OPPBEVARINGSFORHOLD

Innhold

Forord	5
Hovedtrekk fra rapporten	6
Introduksjon	7
Forutsetninger for å nå mål og krav	10
Trygg bevaring og helhetlig samlingsutvikling	25
Solid kunnskapsproduksjon	35
Relevant formidling	39
Aktiv samhandling	50

Forord

Rapporten omfatter de 61 museene som mottar fast driftstilskudd fra Kultur- og likestillingsdepartementets budsjett, over kapittel 328, post 70 – *Det nasjonale museumsnettverket*. Rapporten er utarbeidet på grunnlag av museenes statistikk- og rapportutfylling for 2024, i tillegg til statistiske sammenstillinger og tidsserier som viser utviklingstrekk og prioriteringer over tid.

Bodø, 1. september 2025

Inga-Lill Sundset

seksjonsleder, seksjon for kulturarv og museum

Kulturdirektoratet

Hovedtrekk fra rapporten

Politikk med virkning

Det er fem år siden ferdigstillingen av museumsmeldingen, og rapporteringen gir inntrykk av at museene legger inn stor innsats for å møte overordnede mål og forventninger som presenteres i meldingen.

Høy aktivitet

2024 ble et år med høy aktivitet for museene i Det nasjonale museumsnettverket. Det var toppår for blant annet antallet besøkende på besøksarenaer, besøk på museenes hjemmesider, publiserte fagfellevurderte forskningsartikler, utstillinger og åpne møter arrangert ved museenes fysiske besøksarenaer.

Mangfold og tilgjengelighet

Rapporteringen vitner om mangfold, inkludering og tilgjengelighet som godt integrerte satsingsområder i museene. Museene blir også stadig mer bevisste på å utvikle representative samlinger, spesielt knyttet til ny innsamling.

Koordinert og bærekraftig samlingsutvikling

Museene jobber aktivt med prioriteringer i gjenstandssamlingene, i dialog med andre museer. Mange museer har avhendet gjenstander til hverandre, og samlingsutviklingen fremstår som mer koordinert enn tidligere.

Museene jobber systematisk med kompetanseutvikling, tilstandsvurdering og dokumentasjon av bygningssamlingene, noe som bidrar til et bedre grunnlag for videre prioriteringer og koordinering på tvers.

Museene rapporterer om store økonomiske behov for å hente inn etterslep på restaurering av bygninger. Prioriteringer må til, men ansvaret kan ikke kun legges på enkeltmuseer. Det er behov for en langsiktig og helhetlig samtale om prioriteringer i bygningsvern på lokalt, regionalt og nasjonalt nivå, som også staten må ta del i.

Introduksjon

Museene i Det nasjonale museumsnettverket

Med denne rapporten ønsker Kulturdirektoratet å presentere tall, tendenser og utviklingstrekk fra museene som inngår i Det nasjonale museumsnettverket samlet sett. Nettverket omfatter alle museer som mottar fast driftstilskudd over kapittel 328, post 70 på Kultur- og likestillingsdepartementets (KUD) budsjett. I 2024 besto nettverket av 61 museer, som til sammen driftet 522 interne besøksarenaer rundt om i landet.

Museene i Det nasjonale museumsnettverket – sortert etter fylker

Agder

Aust-Agder museum og arkiv
Næs Jernverksmuseum
Kunstsilo
Vest-Agder-museet

Akershus

Henie Onstad Kunstsenter
MiA – Museene i Akershus

Buskerud

Blaafarveværket
Buskerudmuseet
Drammens Museum for kunst og kulturhistorie
Norsk
Bergverksmuseum

Finnmark

Museene for kystkultur og gjenreisning i Finnmark
Varanger museum
Verdensarvsenter for bergkunst
– Alta Museum

Innlandet

Anno museum
Gudbrandsdalsmusea
Lillehammer museum
Mjøsmuseet
Randsfjordmuseet
Valdresmusea

Møre og Romsdal

Nordmørmusea
Nynorsk kultursentrum
Romsdalsmuseet
Viti

Nordland

Helgeland Museum
Museum Nord
Nordlandsmuseet
Norsk Luftfartsmuseum

Oslo

Nasjonalmuseet for kunst, arkitektur og design
Norsk Folkemuseum
Norsk Teknisk Museum
Oslo Museum

Rogaland

Dalane Folkemuseum
Haugalandmuseet
Jærmuseet
Museum Stavanger
Ryfylkemuseet

Troms

Midt-Troms Museum
Nord-Troms Museum
Nordnorsk Kunstmuseum
Perspektivet Museum
Sør-Troms Museum

Telemark

Norsk Industriarbeidermuseum
Telemark Museum
Vest-Telemark Museum

Trøndelag

Museene Arven
Museene i Sør-Trøndelag
Museet Midt

Vestfold

Preus museum
Vestfoldmuseene

Vestland

Baroniet Rosendal
Bymuseet i Bergen
Hardanger og Voss museum
KODE Kunstmuseer og komponisthjem
Kraftmuseet
Musea i Sogn og Fjordane
Museum Vest
Museumssenteret i Hordaland
Sunnhordland Museum

Østfold

Galleri F 15
Østfoldmuseene

Svalbard

Svalbard Museum

Museer som ikke er omfattet av rapporten

Museene som mottar driftstilskudd over kapittel 328, post 78 på KUDs budsjett, museene under Sametinget og museer under andre departementer inngår ikke i rapporten. Det vil for eksempel si at rapporten ikke tar for seg status for universitetsmuseene, som mottar sitt driftstilskudd fra Kunnskapsdepartementet.

Kulturdirektoratets oppdrag

Kulturdirektoratet gjennomfører årlig en kvalitetssikring av museumsstatistikken og årsrapporter på vegne av KUD. Oppdraget innebærer også en faglig gjennomgang av all rapporteringen, som grunnlag for kunnskapsbaserte råd til KUD.

Museenes rapportering gir samlet en god indikasjon på hvorvidt museene i Det nasjonale museumsnettverket utvikler seg i tråd med vedtatt politikk, og brukes aktivt i utforming av forvaltning, rådgivning og konkrete utviklingstiltak.

Om rapporten

Datagrunnlag

Rapporten tar utgangspunkt i museenes statistikkrapportering og årsrapport for foregående år. Statistikken består både av tall og fritekstfelt – hvor museene blir bedt om å kommentere avvik eller vurdere eget arbeid innenfor området det spørres om. Statistikken danner også grunnlag for sammenstillinger og tidsserier som viser utvikling over tid.

Årsrapporten er en del av budsjettsøknaden for kommende år. Årsrapporten består i hovedsak av en økonomirapport og en målrapport – hvor museene rapporterer på egendefinerte målformuleringer knyttet til de gjeldende museumspolitiske hovedmålene. Årsrapporten skal også inneholde revidert årsregnskap og en rapport om klima- og miljøtiltak.

Metodisk tilnærming

Datagrunnlaget bygger på egenrapportering, og gir et bilde av situasjonen i forhold til museenes egne kvalitetskrav og måltall. Noen spørsmål er enklere å tallfeste enn andre, og Kulturdirektoratet jobber aktivt med å øke datakvaliteten gjennom å tydeliggjøre hvordan spørsmålene skal forstås.

Med et overordnet mål om større åpenhet og tilgjengeliggjøring av datamateriale, har vårt utgangspunkt vært å benytte så mye av datagrunnlaget som mulig, gjennom tabeller og visuelle fremstillinger i rapporten.

Rapporten bygger også på en gjennomlesning av all tilgjengelig tekstlig rapportering fra de 61 museene. Lesningen er gjort systematisk med et blikk på trender, utviklingstrekk og felles utfordringer på tvers av museumslandskapet, og brukes i rapporten for å kontekstualisere, eksemplifisere og problematisere tallmaterialet og tallmessig utvikling. Slik ønsker Kulturdirektoratet å bidra med et kunnskapsprodukt som kan nyttes av museer, samt på ulike forvaltningsnivåer og av andre interessenter.

Parallelt med offentliggjøringen av rapporten publiserer Kulturdirektoratet interaktive visualiseringer av museumsstatistikken på nett. Her vil det være mulig å se museene individuelt og sammenligne på tvers av institusjoner. Dette bygger på et ønske om økt tilgjengelighet av data og åpenhet rundt disse, men er også en funksjon ment for å ivareta og utvide museenes mulighet til å følge sin egen utvikling.

Forventninger og krav

Kultur- og likestillingsdepartementet

Staten ved KUD har ansvar for den statlige politikken og forvaltningen av kulturområdet, herunder museene. Departementet stiller derfor overordnede krav og forventninger til museene i Det nasjonale museumsnettverket i tråd med gjeldende museumspolitikk.

I tillegg til de overordnede museumspolitiske målene gitt i museumsmeldingen, er det i tilskuddsbrevet for 2024 forventninger knyttet til:

- Sikkerhet og beredskap
- Bærekraft – særlig med vekt på klima- og miljømessig bærekraft
- Likestilling, mangfold og deltagelse
- Forsvarlig og effektiv drift
- Egeninntekter
- Rett til samlingene og samlingsutvikling
- Offentliggjøring av museenes styringsdokumenter
- Immateriell kulturarv
- Utstillingsvederlag og utstillingshonorar til kunstnere (for museer som formidler kunst)

Solid og profesjonell drift ligger til grunn for krav og føringer. Trygg økonomi- og ressursstyring, systematiske prioriteringer, godt planverk, god digital kompetanse og effektiv bruk av digitale verktøy, god museumsfaglig kompetanse og godt samspill med andre aktører fremheves som viktige styringsparametere for den videre museumspolitikken.

Museumsmeldingen

Stortingsmeldingen Meld. St. 23 (2020–2021) *Musea i samfunnet. Tillit, ting og tid* (museumsmeldingen), ble vedtatt av Stortinget i 2021, og setter retning for museenes arbeid i årene som kommer. De fem museumspolitiske målene beskrevet i meldingen er: solid kunnskapsutvikling, relevant formidling, helhetlig samlingsutvikling, trygg bevaring og aktiv samhandling. Den statlige politikken legger blant annet ICOMs museumsdefinisjon, UNESCO-konvensjonen om vern av immateriell kulturarv og Spectrum samlingsforvaltningsstandard til grunn for sine forventninger til museenes arbeid.

ICOMs museumsetiske regelverk

ICOM (International Council of Museums) er en verdensomspennende medlemsorganisasjon for museer og museumsansatte, som er tilknyttet UNESCO. Flertallet av museene i Det nasjonale museumsnettverket er medlemmer av ICOM. Organisasjonen setter internasjonale standarder for hvordan museene skal arbeide, og det museumsetiske regelverket fastsetter minstestandarden for museer og museumsansattes praksis og yrkesfaglige adferd.

ICOMs definisjon av museer legges til grunn for museumsdrift i Norge:

Et museum er en ikke-kommersiell, permanent institusjon i samfunnets tjeneste, som forsker på, samler, konserverer, fortolker og formidler materiell og immateriell kulturarv. Museene er åpne for publikum, tilgjengelige og inkluderende, og fremmer mangfold og bærekraft. De opererer og kommuniserer etisk og profesjonelt, legger til rette for bred deltakelse fra samfunnet og tilbyr varierte opplevelser for utdanning, underholdning, refleksjon og kunnskapsdeling.

UNESCO-konvensjonen om vern av immateriell kulturarv

Institusjonenes praksiser knyttet til immateriell kulturarv har vært del av ICOMs museumsdefinisjon siden 2007, og museene spiller en viktig rolle i arbeidet med å utføre UNESCO-konvensjonen om vern av den immaterielle kulturarven (2003-konvensjonen). Det gjør de i kraft av å være samfunnsinstitusjoner som både verner og viderefører immateriell kulturarv, gjennom å dokumentere, forske på og formidle levende tradisjoner og kulturarv blant annet i form av kurs overfor ulike målgrupper. Handlingsbåren kunnskap er et fagfelt som sorteres under UNESCOs konvensjon om immateriell kulturarv.

Spectrum samlingsforvaltningsstandard

Spectrum er en fritt tilgjengelig standard for organisasjoner som forvalter samlinger, og beskriver prosedyrer for hvordan museer kan utføre rutinemessige oppgaver i samlingsforvaltningen. Bruk av standarden krever at museet formulerer overordnede styringsdokumenter for alle deler av virksomheten, og at museets ledelse må ta stilling til ansvarsfordeling, detaljnivå og prioriteringer i samlingsarbeidet. Det betyr at Spectrum vil kunne brukes på ulike måter i museene, men at minimumskravene som standarden setter, sørger for at museenes samlingsarbeid er i tråd med noen grunnleggende felles retningslinjer.

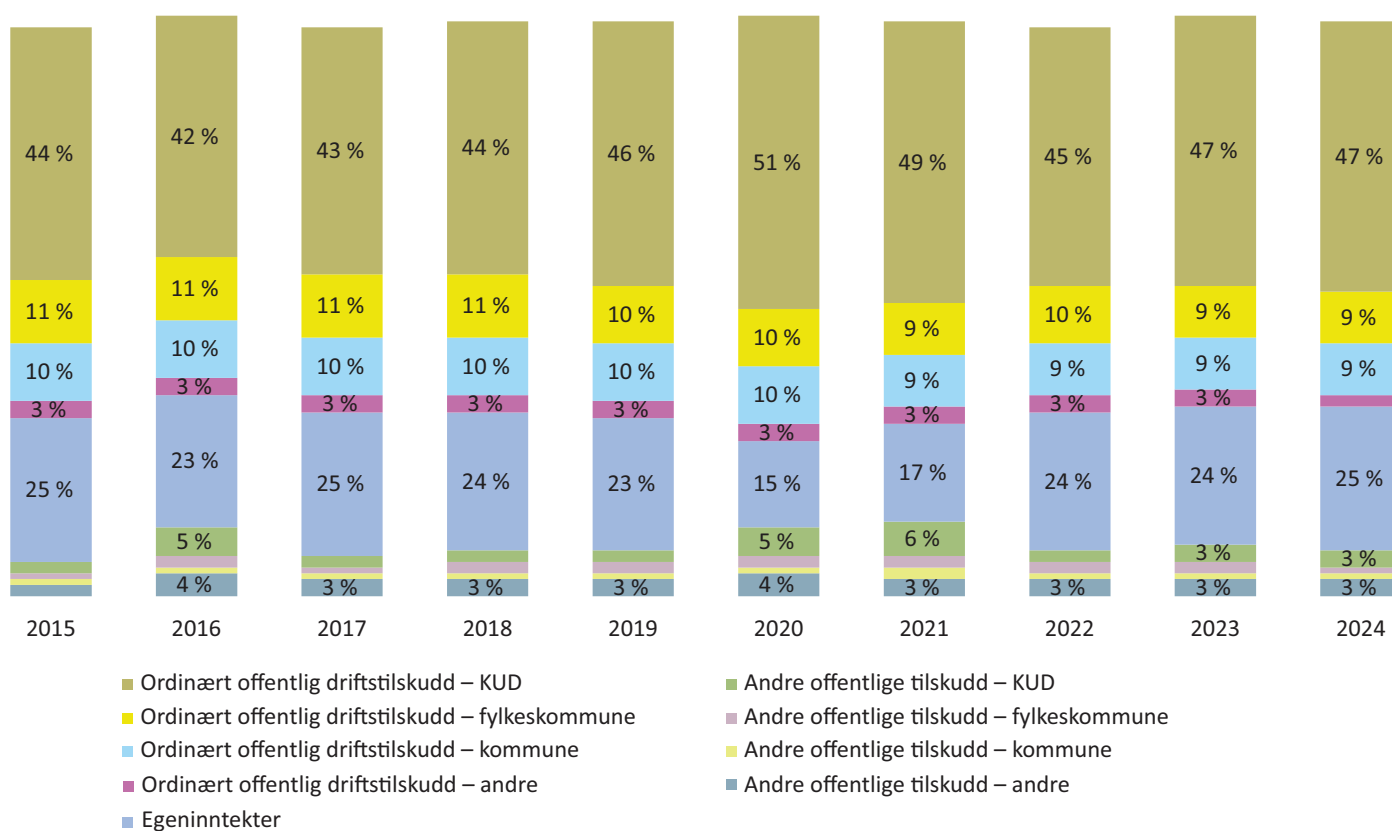
Forutsetninger for å nå mål og krav

Økonomi

Museene i Det nasjonale museumsnettverket er en sammensatt gruppe institusjoner av ulik størrelse, med ulike styrker og utfordringer basert på blant annet geografisk beliggenhet og spredning av besøksarenaer, ulike samlingstyper og størrelser, samt ulike organisatoriske strukturer og økonomiske forutsetninger.

Inntekter

Museene hadde en samlet inntekt på 5,29 milliarder kroner i 2024, noe som tilsvarer en økning på rundt 7,3 prosent fra 2023. En oversikt over inntekter finnes i tabell 1.

Figur 1 Prosentvis fordeling av inntekter

Museene mottok til sammen 2,5 milliarder kroner i ordinært offentlig tilskudd fra KUD i 2024, noe som utgjør 48 prosent av museenes totale inntekter. Samlet utgjorde ordinære offentlige tilskudd fra stat, fylke og kommune 66 prosent av totale inntekter i 2024. Den prosentvise inndelingen av inntekter kan ses i sin helhet i figur 1.

» **Tabell 1** Inntekter (i hele millioner)

Gjennomsnittlig årlig vekst for museene i Det nasjonale museumsnettverket eks. Nasjonalmuseet fra 2015–2024:

av samlede driftskostnader

av ordinært offentlig statlig driftstilskudd (KUD og andre)

av egeninntekter

+5 %

+4 %

+7 %

» **Tabell 2** Egeninntekter (i hele millioner)

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Digitale produksjoner	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Honorar	0	0	0	1	1	1	4	4	4	6
Andre varer	33	32	33	29	30	20	13	15	16	17
Sponsorinntekter	20	23	24	29	27	42	33	72	63	52
Andre tjenester	84	85	123	85	135	68	56	70	68	73
Utleie av lokaler	57	54	63	70	77	56	52	76	94	81
Gaver	60	50	66	50	49	80	136	112	110	100
Kafé	75	81	92	89	90	48	77	108	121	130
Butikk	95	104	106	110	107	68	88	117	138	145
Andre egeninntekter	156	118	110	131	133	112	167	213	193	238
Billettinntekter	185	221	232	242	237	116	150	301	373	430
Totalt	764	770	851	837	885	610	777	1 087	1 179	1 301

» **Tabell 3** Utgifter (i hele millioner)

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Lønn	1 440	1 489	1 564	1 630	1 712	1 630	1 805	1 975	2 136	2 303
Andre driftskostnader	658	735	722	755	797	765	887	1 029	1 104	1 126
Husleie	219	227	243	238	279	389	535	554	609	646
Drift av lokaler	129	139	156	166	171	155	201	293	266	270
Vedlikehold av lokaler	162	188	219	186	217	245	340	249	236	261
Andre varer og tjenester	81	92	73	94	136	155	235	244	136	165
Pensjon	176	153	162	181	187	178	202	200	233	228
Avskrivninger	62	74	70	70	76	84	89	99	100	106
Butikk	47	55	56	62	55	40	46	60	66	73
Kafé	35	35	39	38	38	20	31	46	51	51
Totalt	3 008	3 187	3 303	3 420	3 667	3 661	4 370	4 749	4 937	5 228

Egeninntekter

I tilskuddsbrev til museene forutsetter KUD at tilskuddsmottakeren utnytter sitt egeninntekspotensial og arbeider for å utvikle andre inntektskilder enn det offentlige tilskuddet. Egeninntekter ligger på 24 prosent av totale inntekter i 2024, tilsvarende rundt 1,3 milliarder kroner.

I rapporteringen, som vist i Tabell 2, er egeninntekter delt inn i flere inntektsposter. Billettinntekter står for 33 prosent av alle egeninntekter i 2024, og inntektsposten har økt med om lag 15 prosent fra 2023 til 2024.

Toppåret for totale sponsorinntekter var i 2022 med nærmere 72 millioner kroner. De to påfølgende årene har det vært en nedgang i totale sponsorinntekter med rundt 12,5 prosent fra 2022 til 2023, og ytterligere 17,5 prosent fra 2023 til 2024. Det har også vært en jevn reduksjon i inntekter fra gaver fra 2021 til 2024.

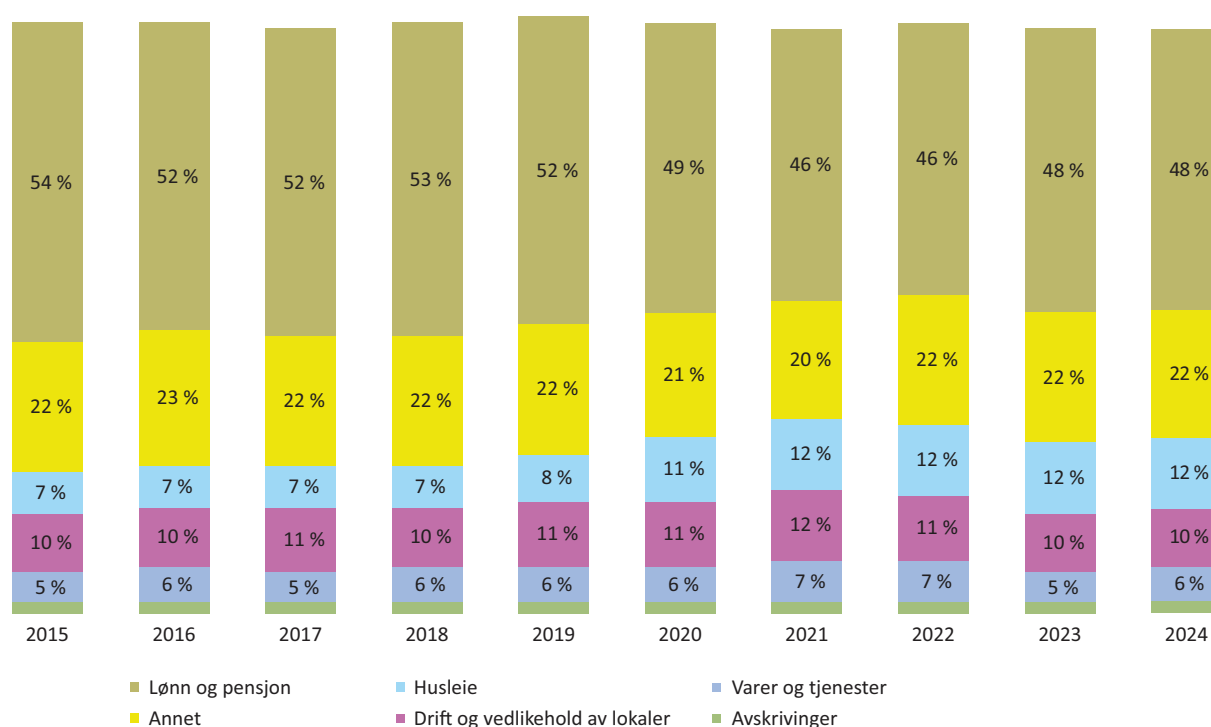
For å imøtekomme departementets oppfordring om å utnytte sitt egeninntekspotensial arbeider museene med blant annet salg av tjenester, for eksempel innenfor bygningsvern og håndverk, egenproduksjon av varer, salg av foto/kunst eller tidsskrifter, parkering, feltarbeid og rådgivning, utleie av lokaler, strategisk arbeid mot sponsorer og utvikling av butikk- og kafékonsepter.

Stadig flere museer rapporterer om museets forhold til turistnæringen. Flere rapporterer om satsinger på tilbud rettet mot cruiseturisme som tiltak for å øke egeninntjening, men at dette også er tilbud som krever mye av museene i form av ressurser, og mye tid brukes til utvikling av samarbeid med reiselivsaktører.

Utgifter

Museene i Det nasjonale museumsnettverket hadde totale utgifter på i overkant av 5,2 milliarder kroner i 2024. Utgiftspostene detaljeres i Tabell 3. Dette utgjør en økning på rundt 6 prosent fra 2023 til 2024.

Museene har en kostnadsstruktur med høye faste utgifter knyttet til personale og lokaler. Lønns- og pensjonskostnadene var om lag 2,53 milliarder i 2024, noe som utgjør 49 prosent av totale driftskostnader. Nasjonalmuseet står for rundt 20 prosent av de totale utgiftene til museene i Det nasjonale museumsnettverket, og har en utslagsgivende effekt på det totale økonomiske bildet.

» **Figur 2** Prosentvis fordeling av utgifter

Flere museer rapporterer om større økninger i lønnskostnader som legger press på budsjetter og museenes evne til å møte samfunnsoppdraget. Det nevnes at lønnsøkningene kommer av økende krav og forventninger til museene, som igjen øker behovet for kompetanse i fagstaben.

Lønnsandelen, som for mange museer ligger på over 50 prosent av totale kostnader, har direkte påvirkning på hvor mye resterende midler museet har til andre deler av driften, som eksempelvis formidlingstiltak eller vedlikeholdsarbeid.

Museene rapporterer om mange konkrete interne prioriteringer og tiltak for å sikre effektiv ressursutnyttelse innad i organisasjonen og innsparingstiltak for å holde kostnader lave. Derimot melder flere museer også at ytterligere innsparingstiltak vil bli vanskelig på grunn av blant annet stor geografisk spredning, komplekse konsoliderte organisasjonsstrukturer, utvidet samfunnsansvar og ressursmangel.

Årsresultat

45 av 61 museer har et positivt årsresultat eller går i balanse. 16 museer hadde negativt årsresultat i 2024, og av disse har fire hatt negativt årsresultat de siste tre årene. De fire museene rapporterer om lavere egeninntekter enn forventet fra salg og tjenester, økning i lønns- og pensjonskostnader og økte energikostnader som utslagsgivende for underskuddet. Ett av museene rapporterer også om særskilte utfordringer med større bortfall av tilskudd.

» **Tabell 4** Prosentvis endringer i ordinært offentlig driftstilskudd fra KUD justert for prisstigning fra 2010 til 2024 for museene i Det nasjonale museumsnettverket, ekskludert Nasjonalmuseet*.

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
KUD	5,7	5,9	4,9	3,6	6	2,6	-0,6	1	1,4	1,3	3,4	-0,4	-1,9	-1,7	6,2
Stat (KUD + andre)	7	5,7	4,3	5,2	6,5	3,5	-0,8	0,8	1,6	2,1	3,8	-0,2	-2,4	-1	3,7
Fylkeskommuner	5	0,1	4,6	3,3	1,8	3,3	-1	0,7	0,5	2	2,2	-0,6	-1,8	-0,4	1,2
Kommuner	0,4	3,8	3,7	1,3	1,2	-2,2	0,4	3,4	2,1	5,3	2	-0,9	-3	0,2	2,5
Alle ordinære offentlige driftstilskudd samlet	5,3	4,2	4,3	4,1	4,6	2,4	-0,7	1,3	1,5	2,7	3,2	-0,4	-2,4	-0,7	3

* Nasjonalmuseet er ekskludert fra denne tabellen da virksomheten er av en størrelse som gir store utslag som ikke kan sies å være representative for nettverket i stort. Følgende kalkulasjon er benyttet: Prosentvis endring i totale ordinære driftstilskudd (fra hhv. KUD, stat, fylkeskommuner og kommuner) minus prosentvis endring av prisvekst. Altså vil en ren prisjustering av tilskudd i denne tabellen vises som 0,0 prosent endring i tilskudd.

Balanse mellom krav og tilskudd

Museene er i stor grad avhengige av statlig tilskudd for å møte krav og forventninger, og mange museer rapporterer at dagens tilskudds nivå ikke er tilstrekkelig for å levere på samfunnsoppdraget. Flere museer argumenterer blant annet for ressursmangel som ikke kan dekkes inn med dagens budsjetter, eller for større endringer i organisasjonens samfunnsoppdrag, ansvarsområder, samlinger eller bygningsmasse over tid uten tilsvarende økonomisk kompensasjon.

En rekke museer trekker i tillegg frem utfordringer rundt tilskudd fra kommuner og fylker, spesielt knyttet til manglende indeksregulering av tilskudd. Enkelte museer rapporterer om bortfall av kommunale tilskudd eller bekymringer rundt kommunenes bidrag for årene som kommer. Kommunale tilskudd og forankring er et prioritert utviklingsområde for flere museer, og mange rapporterer om viktigheten av å vedlikeholde forholdet til kommunene gjennom dialogmøter, medvirkning og gode avtaleverk.

Tabell 4 viser at museene i Det nasjonale museumsnettverket hadde årlig økning i de ordinære offentlige tilskuddene til museene høyere enn prisstigningen i perioden 2010 til 2020, med unntak av 2016. Deretter kom tre år på rad, fra 2021 til 2023, hvor de ordinære offentlige driftstilskuddene ikke vokste i takt med prisveksten. Tabellen inkluderer ikke prisjusteringen av 2023-tilskuddet som kom i revidert budsjett for 2023. Om man inkluderer dette tillegget, var det en prosentvis økning på +0,5 prosent fra KUD i 2023. I 2024 var den totale prosentvise økningen i tilskudd utover prisveksten på 3 prosent.

Engangstilskudd

Andre offentlige tilskudd fra stat, fylke og kommune, i Figur 1 og tabell 1, gjelder særskilte tilskudd/engangstilskudd fra offentlige bidragsytere. Her inngår blant annet kompensasjons- og stimuleringsstilskudd fra KUD til museene i Det nasjonale museumsnettverket.

Med pressede budsjetter kan bortfall av tilskuddsordninger være en stor påkjenning for museene. Eksempelvis har endringer i Riksantikvarens *Tilskuddsordninger for fredede bygninger i privat eie* hatt stor økonomisk konsekvens for forvaltningen av blant annet Lyngheisenteret ved Museums-senteret i Hordaland og Sør-Gjæslingan ved Museet Midt.

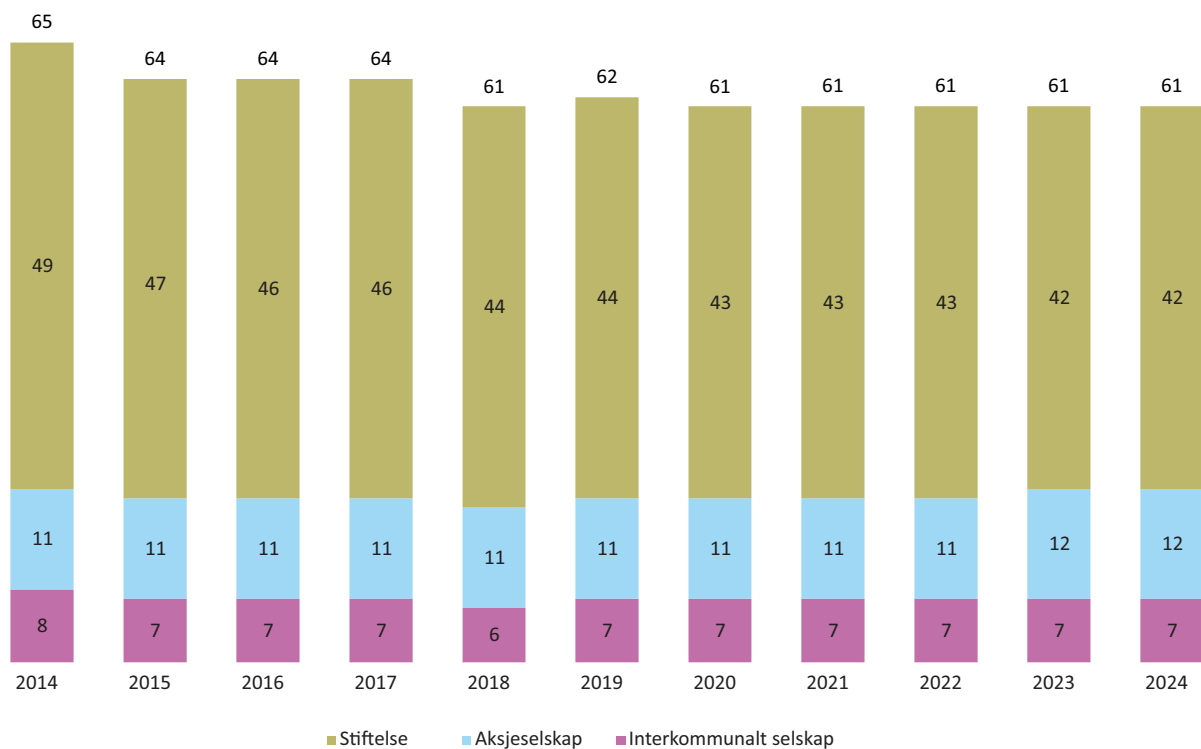
Museene rapporterer også om høy aktivitet og måloppnåelse knyttet til engangstilskudd som muliggjør aktiviteter og oppgaver som museet ellers ikke har kunnet prioritere innenfor nåværende driftsramme. Flere museer argumenterer for at de er helt avhengige av eksterne tilskudd for å gjennomføre utviklingsoppgaver, men også at de i større grad må jobbe prosjektbasert med kjerneoppgaver som blant annet formidlingstiltak, arbeid med utstillinger og vedlikehold av bygninger.

Vedlikehold av kulturhistoriske bygninger

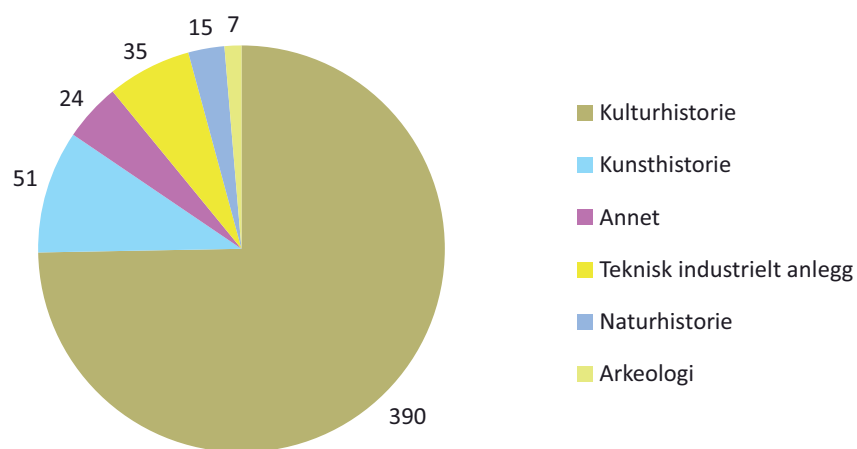
Museene rapporterer om et betydelig vedlikeholdsetterslep på kulturhistoriske bygninger og store mangler på både finansiering og ressurser for å ta inn etterslepet. Etterslepet forverres av klimaeindringer, og høy lønns- og prisvekst gjør det vanskelig for museene å finne nok rom i budsjettet til å investere i vedlikehold av bygg. I mange tilfeller er situasjonen svært prekær. Enkelte museer rapporterer at enkelttilskudd har vært avgjørende for å sette i gang tiltak, men også at dette ikke er en løsning for å sikre en langsiktig styrking av bygningsvernet. Det trekkes frem behovet for en større nasjonal satsing på bygningsvern, forklart med at problemstillingen er en felles strukturell utfordring i landet som enkeltmuseer ikke kan løse alene.

Organisasjon

Av de 61 museene i Det nasjonale museumsnettverket, er 55 konsoliderte. Til sammenligning rapporterte 104 museer i nettverket i 2008. Mellom 2008 og 2018 var det en større reduksjon i antallet rapporterende museumsenheter, før antallet stabiliserte seg rundt 2018. Den store nedgangen skyldes i hovedsak konsolideringsprosesser hvor tidligere selvstendige museer har gått sammen i større organisasjoner. Over hele landet har disse prosessene påvirket eierstrukturer, eiendomsforhold, organisasjonsform og organisering. Som vist i figur 3, besto nettverket av 42 stiftelser, 12 aksjeselskap og 7 interkommunale selskap i 2024.

➤ **Figur 3** Selskapsform

➤ **Figur 4** Interne besøksarenaer

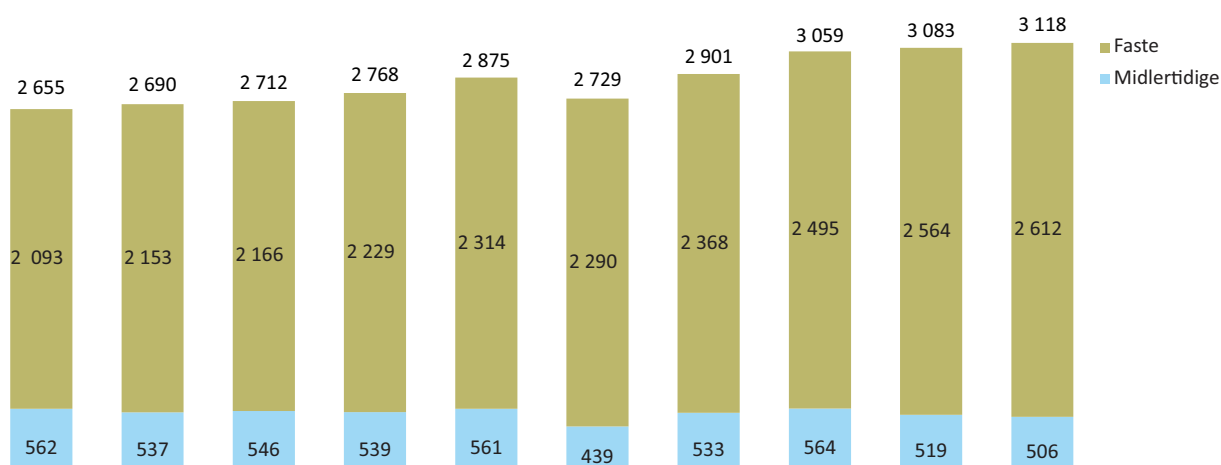
Til sammen driver de 61 museene 522 *interne besøksarenaer*. En intern besøksarena defineres som en arena med felles billettinngang og samlet telling av besøk, som driftes av museet selv. På 390 arenaer, som utgjør rundt 75 prosent, formidles det i hovedsak kulturhistorie. Museene rapporterer også om aktivitet på *eksterne arenaer* som institusjonene ikke driver selv, men som bidrar til at museenes formidling er tilgjengelig på flere steder og kan nå flere.

» **Tabell 5** Besøksarenaer med mer enn 100 000 besøkende

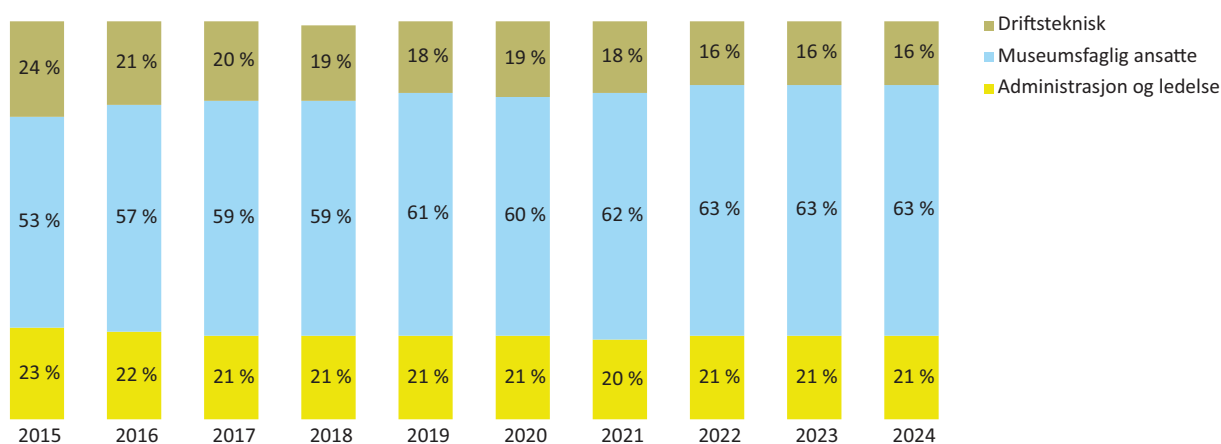
Arena	Museum	Besøkstall 2024
Nasjonal museet	Nasjonal museet for kunst, arkitektur og design	666 922
Norsk Folkemuseum	Norsk Folkemuseum	366 464
Norsk Teknisk Museum	Norsk Teknisk Museum	217 739
KODE Kunstmuseer	KODE Kunstmuseer og komponisthjem	195 879
Kunstsilo	Kunstsilo	180 189
Maihaugen	Lillehammer museum	148 215
Lofotr Vikingmuseum	Museum Nord	138 391
Blaafarveværket	Blaafarveværket	120 484

Årsverk

Over en tiårsperiode har det vært en jevn økning på nesten 25 prosent i antall faste årsverk blant museene i Det nasjonale museumsnettverket. Figur 5 viser også at antallet midlertidige årsverk har holdt seg stabilt siden 2015. I 2024 utgjorde faste ansatte nesten 84 prosent av de totale 3 118 årsverkene i museene.

» **Figur 5** Antall årsverk fordelt på faste og midlertidige ansatte

» **Figur 6** Årsverk fordelt på stillingsinnhold

Museene rapporterer også på årsverk fordelt på administrativt personale, kunst-, kultur- og naturfaglig personale og teknisk personale. Administrativt personale kan være kontorfaglig og merkantilt

personale. Kunst-, kultur- og naturfaglig personale kan være arkivar, bibliotekar, konservator, forsker, formidler, samlingsforvalter, utøvende kunstner, kurator, programansvarlig, guide, håndverker og andre. Teknisk personale kan være vaktmester, renhold, vakthold, IKT og andre.

Fra 2015 til 2024 viser figur 6 en større nedgang i prosentandelen årsverk på teknisk personale fra 24 prosent til 16 prosent. Av kunst-, kultur- og naturfaglig personale har det derimot vært en jevn økning fra 53 prosent av alle årsverk i 2015 til 63 prosent i 2024.

Kjønnsfordeling blant ansatte

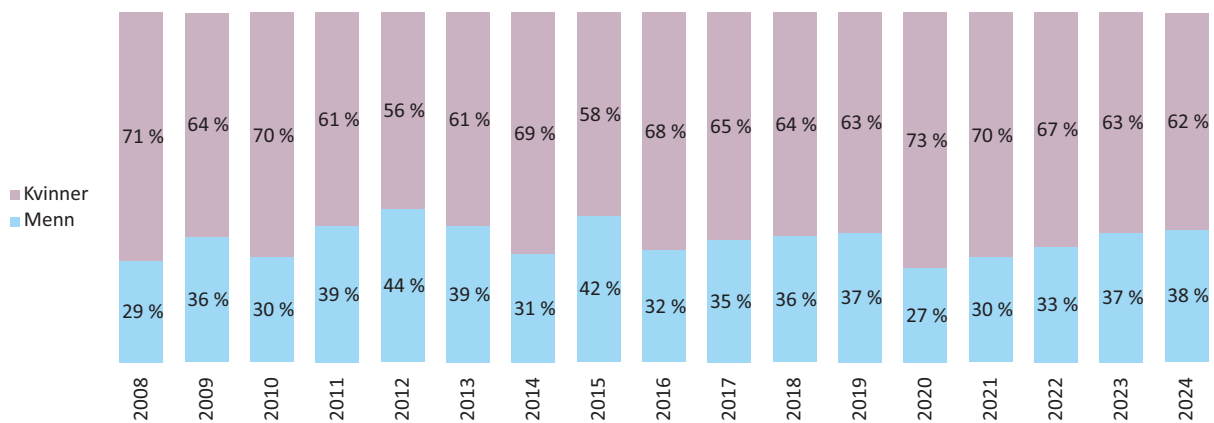
I tilskuddsbrevene til museene i Det nasjonale museumsnettverket forventes det at museene fremmer likestilling mellom kjønnene gjennom blant annet likestilte lønnsforhold og representasjon i styre og ledelse.

Kjønnsfordelingen blant ansatte i Det nasjonale museumsnettverket har holdt seg nokså stabil over lang tid. Det er likevel noen ulikheter i kjønnsfordelingen mellom de forskjellige typene årsverk. Som figur 7 viser, har det blant faste årsverk vært en sakte stigende overvekt av kvinner, med 54 prosent av alle faste årsverk i 2008 til 58 prosent i 2024. Av midlertidige årsverk er det også en lignende overvekt av kvinner. Av antall årsverk gjennom arbeidsmarkedstiltak og lærlinger er det en større og mer svingende overvekt av menn over siste tiårsperiode.

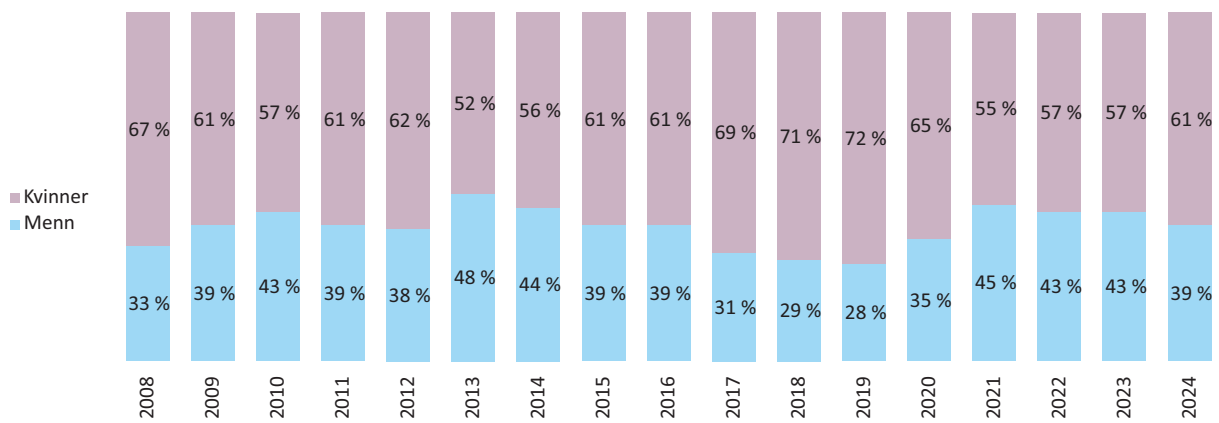

» **Figur 7** Stillingstype fordelt på kvinner og menn

Arbeidsmarkedstiltak

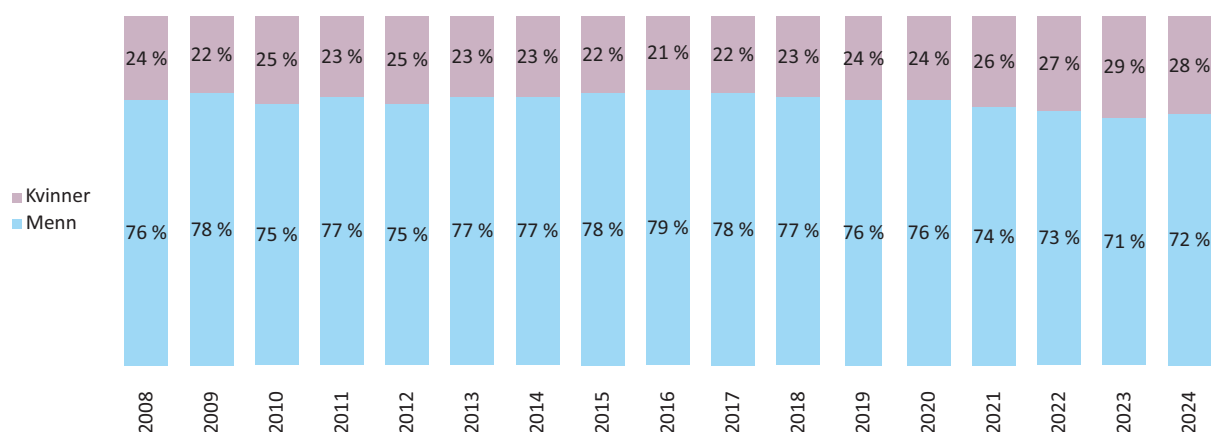

Lærlinger

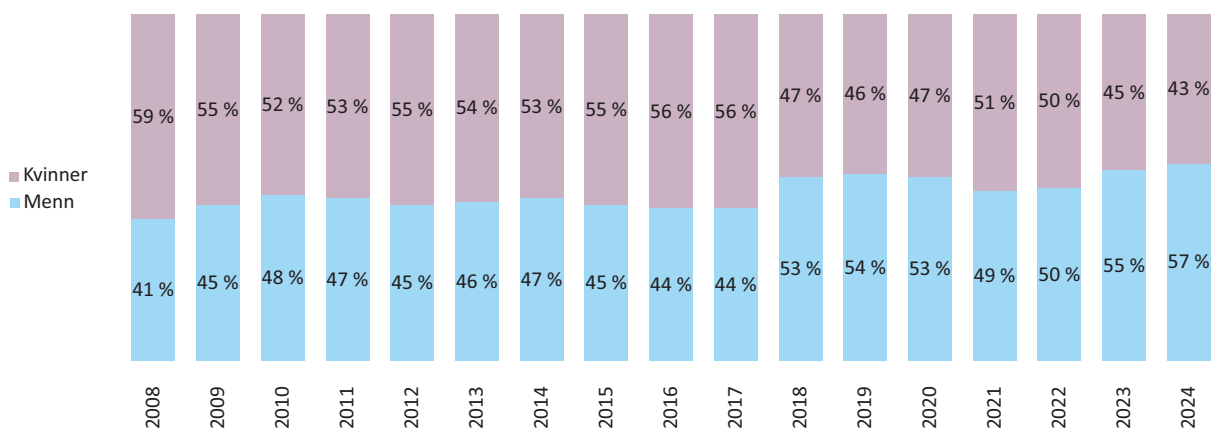

» **Figur 7 (forts.)** Stillingstype fordelt på kvinner og menn

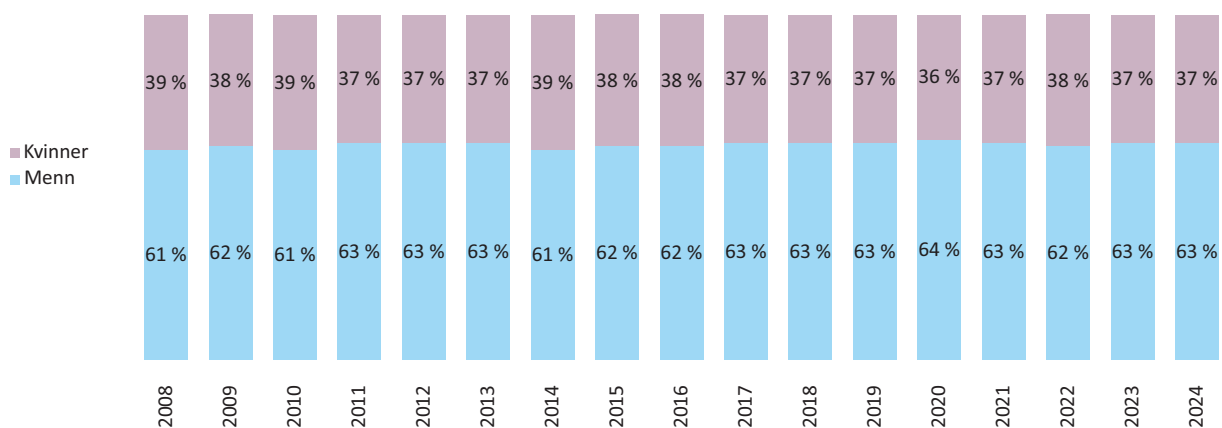
Administrativt personale

Daglig leder

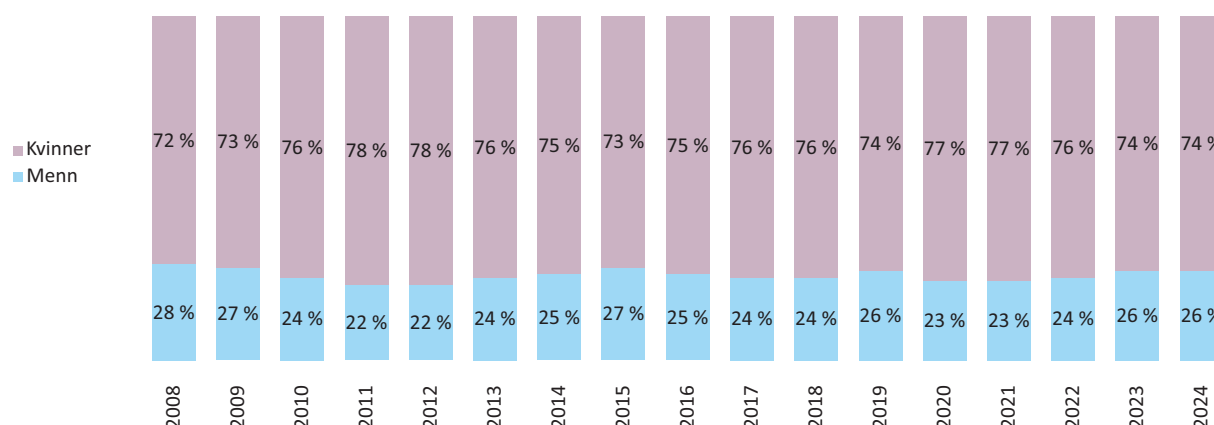

Kunst-, kultur- og naturfaglig personale

» **Figur 8** Stillingssinnhold fordelt på kvinner og menn

Driftsteknisk personale

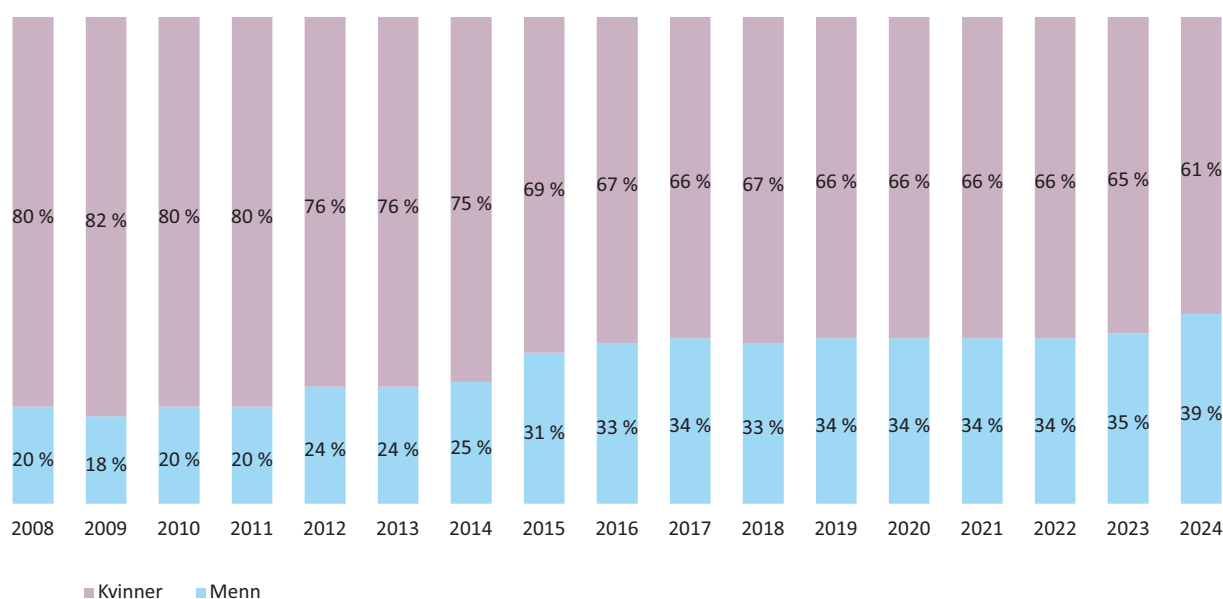
» **Figur 8 (forts.)** Stillingsinnhold fordelt på kvinner og menn

Det er klare forskjeller i kjønnsfordelingen mellom årsverk fordelt på stillingsinnhold, som vist i figur 8. Fra en overvekt av menn i stilling som daglig leder på 59 prosent i 2008, er det en overvekt av kvinner på 57 prosent i 2024.

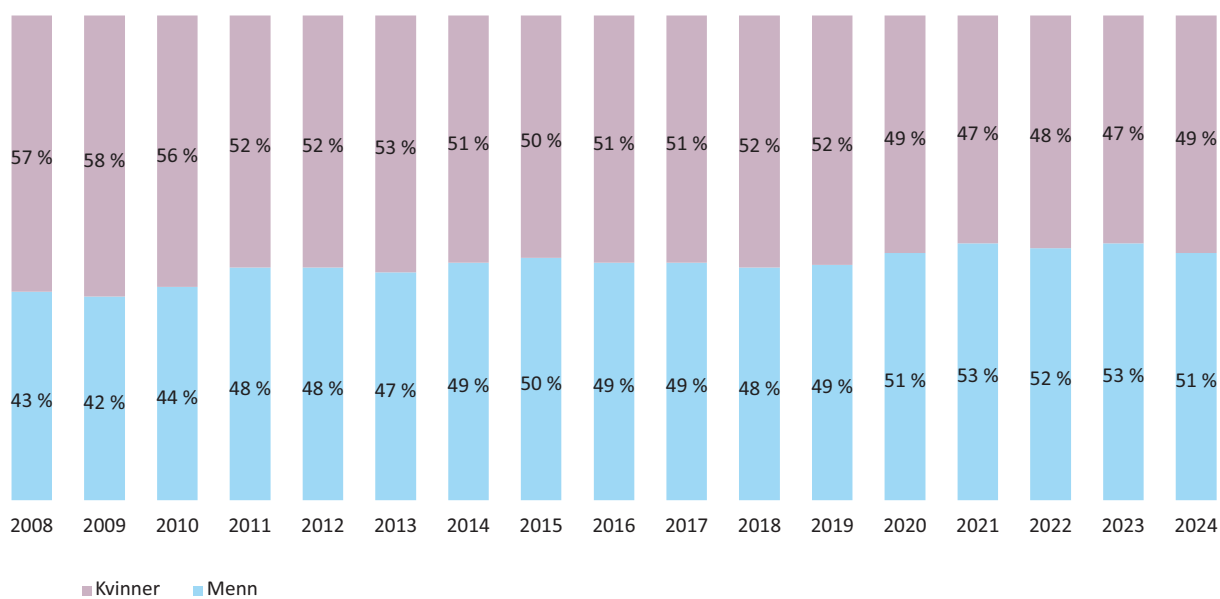
Det har vært en jevn overvekt av kvinnelige kunst-, kultur- og naturfaglige årsverk i museene i perioden, fra 61 prosent i 2008 til 63 prosent i 2024. Det er også en betydelig overvekt av kvinnelige årsverk til administrasjon med 72 prosent i 2024. Av teknisk personale er det betydelig overvekt av menn, med 74 prosent i 2024.

Kjønnsfordeling i styrer

Fra 2008 fram til 2024 har andelen kvinnelige styreledere økt fra 22 prosent til 39 prosent, som vist i figur 9. Likevel er det fortsatt flest menn som er styreledere i museene, og fordelingen har vært stabil de siste fem årene.

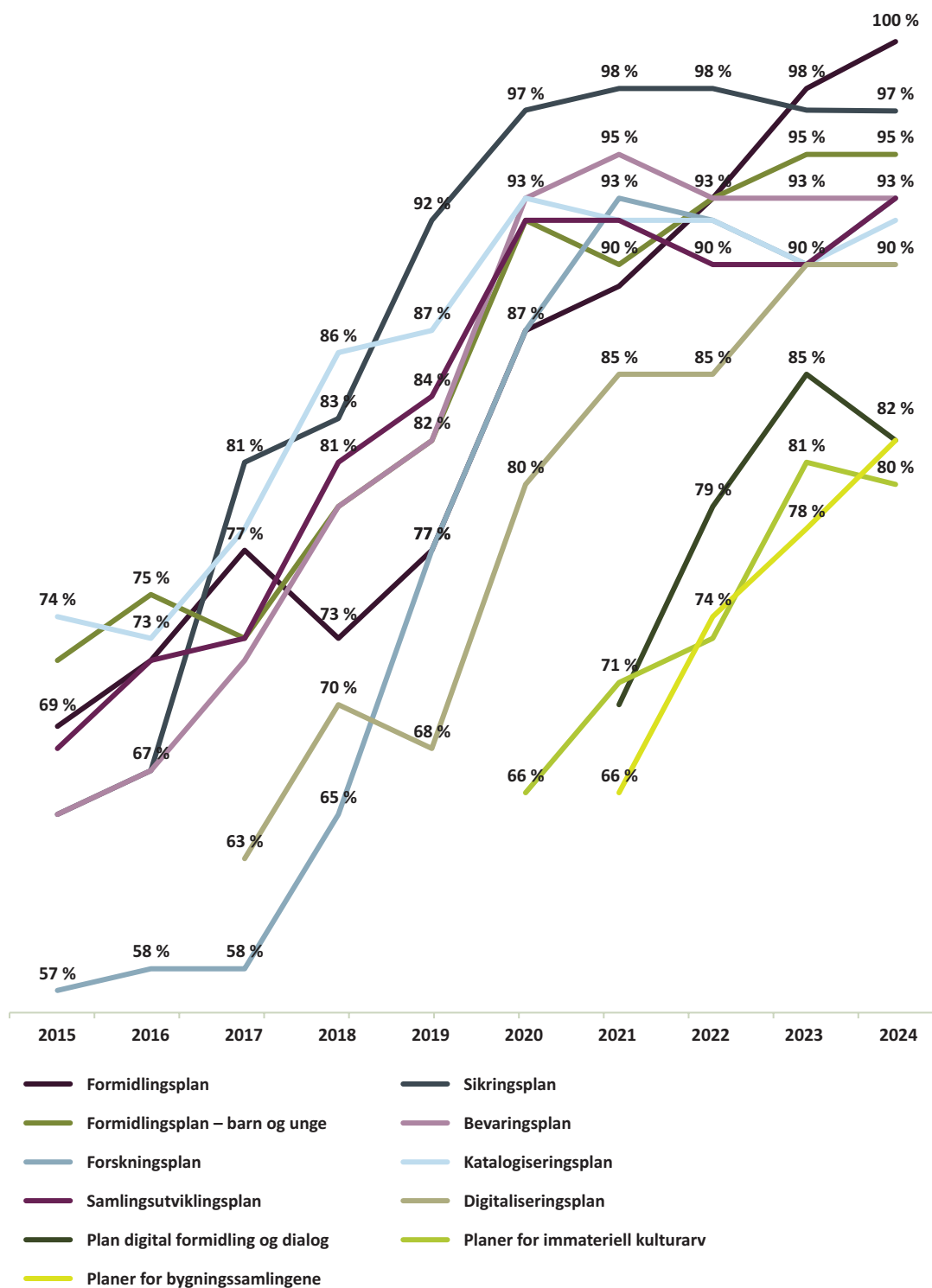
» **Figur 9** Prosentvis fordeling av styreledere

» **Figur 10** Prosentvis fordeling av styremedlemmer

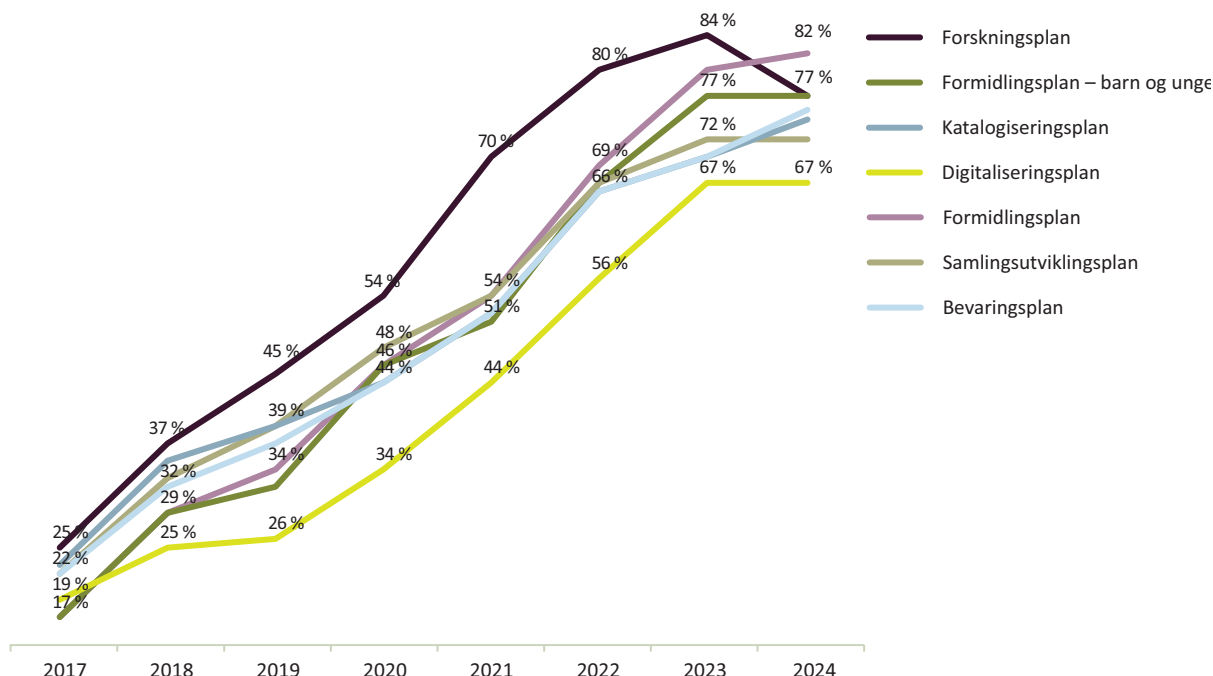
Planverk

I museumsstatistikken rapporterer museene om planer for ulike deler av virksomheten. Planer skal være vedtatt av styret og beskrive hovedutfordringer og mål, strategier og tiltak for å nå målene, konsekvenser for bruk av ressurser og nødvendige prioriteringer. Planverket forutsettes å omfatte hele museets virksomhet. Planene kan være separate dokumenter eller tydelige og avgrensede kapitler i et overordnet plandokument.

» **Figur 11** Andel museer med ulike planer. Andelen museer som rapporterer om planverk for arbeid med immateriell kulturarv og bygningssamlingene gjelder kun museene som selv identifiserer at de arbeider med tematikken.

Figur 11 viser at museene har arbeidet aktivt de siste ti årene for å få planverk på plass innenfor alle fagområdene. Andelen museer med vedtatte planverk har økt kraftig fram til 2024. Samtlige av museene har formidlingsplan, og 95 prosent har sikringsplan og formidlingsplan for barn og unge. Prioriteringen av arbeid med planverk er en tydelig indikasjon på økt profesjonalisering av museene i Det nasjonale museumsnettverket.

» **Figur 12** Andel museer som rapporterer om publiserte planer

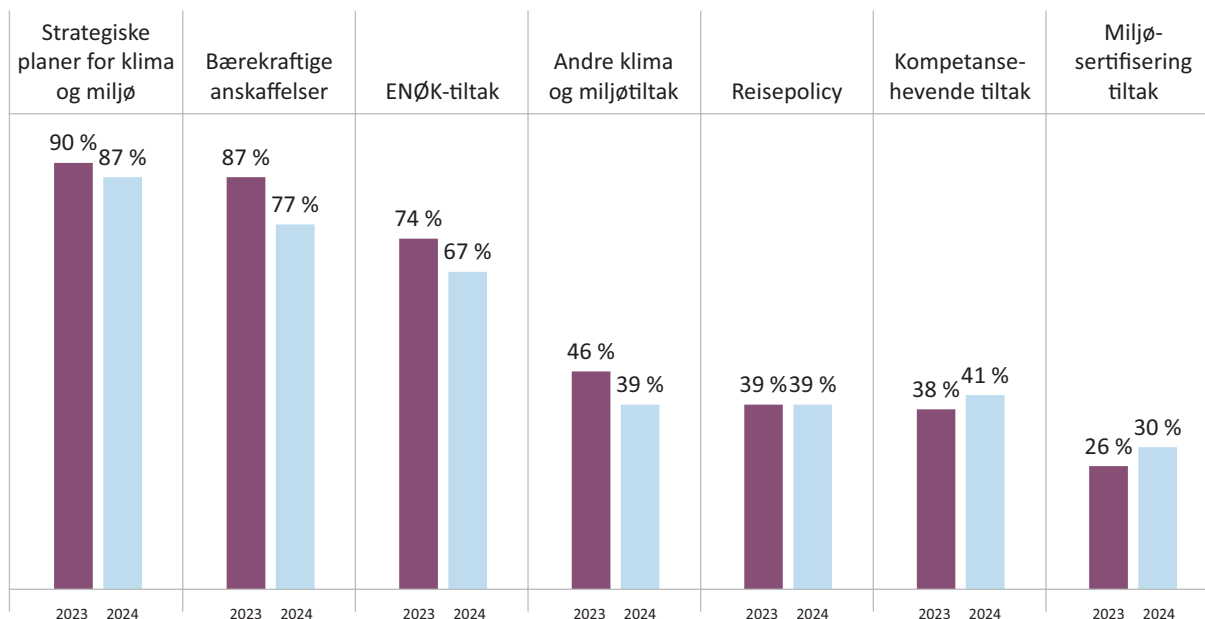
Museene rapporterer på hvilke planverk de har publisert på nett, og har mulighet til å dele lenker til planverk i statistikkskjema. Tilgjengeliggjøring av planverk på nett kan ha overføringsverdi og bidra til samhandling mellom museene. Figur 12 viser at andelen publiserte planverk har gått kraftig opp de siste årene.

Bærekraftig museumsdrift – klima og miljø

FNs bærekraftsmål er en overbygning for regjeringens politikk på alle samfunnsområder. I tilskuddsbrevet til museene fremheves klima- og miljømessig bærekraft som særlig prioritert. Museene oppfordres til å vurdere eget bidrag til å nå bærekraftmålene, blant annet gjennom å kartlegge egne utslipp og iverksette tiltak for å redusere utslipp.

2024 er det fjerde året museene rapporterer om klima- og miljøtiltak i fritekstfelt. Fra 2023 ble det også lagt til mulighet for avkrysning på sju aktuelle typer tiltak. Figur 13 viser resultater av dette for de to siste årene.

Strategier og tiltak som skal bidra til å nå de nasjonale bærekraftmålene, må være forankret på organisasjonsnivå og kan sees i sammenheng med departementets forventninger til profesjonell og solid drift.

➤ **Figur 13** Prosentandel som rapporterer om ulike klima- og miljøtiltak

Strategisk arbeid og forankring

87 prosent av museene rapporterer at de har strategiske planer for klima og miljø. Planene varierer fra rene klimaplaner til omtale i overordnede strategier. Det gis også eksempler på underliggende delplaner knyttet til klima og miljø, som for eksempel avfallshåndtering ved ombygging og utstillingsmontering, eller miljøvennlig prosjektplanlegging knyttet til nybygg og renovering.

Rapporteringene vitner om at mange jobber godt med å forankre arbeid med klima og miljø på organisatorisk nivå. Stadig flere tar i bruk ulike verktøy som kan bidra til systematikk, prioriteringer, tiltak og oppfølging av klimatiltak. Eksempler som nevnes, er vesentlig.no, Green Producers Tool og ulike sertifiseringsordninger. Mange refererer til FNs bærekraftsmål og prioriteringer av disse i egen organisasjon.

Bærekraftige anskaffelser

Museene setter søkelys på bærekraftige anskaffelser ved å vektlegge miljøaspektet i anbudssprosser og gjøre innkjøp fra leverandører som har miljøsertifiseringer. Mange museer er opptatt av å benytte kortreiste råvarer og lokale leverandører om mulig, for eksempel knyttet til butikk- og museumskafé.

Mange museer rapporterer om gjenbruk av materialer og utstyr som alternativer til nye innkjøp, som for eksempel gjenbruk av møbler, utstillingsdesign, teknologiske løsninger eller gjenbruk av materialer i formidlingsverksted og restaureringsprosjekter.

ENØK-tiltak

Rapporteringen vitner om at mange museer jobber systematisk med ENØK-tiltak, og flere viser til en kraftig nedgang i strømforbruk som resultat av slike tiltak de siste årene. Eksempler på slike tiltak kan være oppgraderinger av bygninger, bytte til LED-lys, bruk av sensorer og varmestyringssystemer og installering av varmepumper.

Flere rapporterer også om tiltak eller kartleggingsarbeid knyttet til bruk av ulike energikilder, som for eksempel bergvarme, spillvarme, jordvarme, solcelle, biovarme og fjernvarme.

Reisepolicy

Mange museer skriver at de forsøker å redusere reisevirksomhet eller velge mest mulig klimavennlige reisemåter der det er mulig. Museer med lange avstander mellom avdelinger eller begrenset kollektivtilbud påpeker at det kan være vanskelig å følge en streng reisepolicy i praksis.

Noen museer rapporterer at de har gått over til å bruke elbil som museumsbil. Tilgang på ladestasjon for elbil, for både gjester og ansatte, nevnes også som et tiltak.

Noen museer refererer til mer systematiserte og konkrete verktøy, som for eksempel Miljøfyrtårn sine kriterier for reisepolicy, eller karbonkalkulatoren til Green Producers Tool. Ett museum har innført en bonusordning for utøvere som velger klimavennlige reisemetoder til deres tilstelninger. Ett museum rapporterer også om medvirkning i en regional plan for bærekraftig reiseliv.

Kunnskapsutvikling

Museene rapporterer om tiltak som både bidrar til intern og ekstern kompetanseheving og kunnskapsutvikling knyttet til klima og miljøtiltak i kultursektoren. Flere museer har bidratt til å bygge kunnskapsgrunnlag i sektoren, blant annet gjennom innspill til Kulturdirektoratets klima- og miljøprogram og rapporten *Klima- og miljøarbeid i kultursektoren*. Det er også nylig etablert et faglig museumsnettverk for bærekraft med mål om å bidra til mer kunnskap og kompetanse knyttet til museenes arbeid med klima og miljø i årene som kommer.

Utover dette rapporterer museene om deltakelse i forskningsprosjekter, fagdager, kurs og samarbeid som bidrar til å utvikle kunnskap og kompetanse. Et eksempel på et pågående forskningsprosjekt er nettverksprosjektet *Bærekraft og industrinarrativer* hvor det blant annet forskes på tekstilindustriens miljøhistorie. Flere museer rapporterer også om at de tilbyr kurs for eksterne aktører.

Miljøsertifiseringer

Andelen museer som rapporterer om miljøsertifisering steg fra 26 prosent i 2023 til 30 prosent i 2024. For de fleste dreier det seg om sertifisering, re-sertifisering eller arbeid med å bli sertifisert som Miljøfyrtårn, men det nevnes også andre miljøsertifiseringer som Debio. Oppgangen kan være en indikasjon på økt bevissthet og forankring knyttet til tematikken i museene. Rapporteringen inneholder derimot lite konkret informasjon om hvordan sertifiseringen bidrar til å styrke museenes arbeid med klima og miljø.

Andre tiltak

For andre klima- og miljøtiltak som museene har gjennomført, knyttes mange eksempler til innhold og aktiviteter innenfor museenes arbeid med samlinger, kunnskapsutvikling og formidling.

Eksempler på temaer i utstillinger og formidlingstilbud er klimaendringer, biodiversitet, forsøpling, forbruk, matsikkerhet, matproduksjon og selvforsyning, gjenbruk, støyforurensning i havet, og bygningsvern i et bærekraftperspektiv. Flere museer rapporterer om aktiviteter med barn med bærekraft som tema, som for eksempel plastrydding eller verksted med gjenbruksmaterialer.

Flere museer legger vekt på kunnskap om eldre byggeskikk og materialforståelse, som grunnlag for bærekraftig forvaltning av bygningssamlinger. Revisjon og reduksjon av samlinger er et annet eksempel som sees i sammenheng med klima og miljø.

Trygg bevaring og helhetlig samlingsutvikling

Museumsstatistikken inneholder mye data om samlingenes omfang, samt museenes arbeid med samlingsutvikling, dokumentasjon og bevaring. Museene rapporterer også på to museumspolitiske mål knyttet til samlingsarbeidet: helhetlig samlingsutvikling og trygg bevaring. Disse målene henger tett sammen og må derfor også ses på i sammenheng.

Som resultat av museumsreformen og konsolideringsprosesser har mange museer fått ansvar for store og sammensatte museumssamlinger, som krever ulike kompetanser, strategier og tiltak for å forvaltes på best mulig måte. Arbeidet med museumssamlingene er ressurskrevende og krever lange tidsperspektiver.

I museumsstatistikken rapporterer museene på planverk innenfor seks arbeidsområder knyttet til samlingene: sikring, bevaring, samlingsutvikling, digitalisering, bygningsvern og registrering/katalogisering. Utviklingen i andel planer har vært positiv de siste ti årene. Mange av planene er også publisert på nett, noe som kan bidra til kompetansedeling og koordinering på tvers av institusjonene. Spesielt kan planer for samlingsutvikling være et viktig grunnlag for koordinering mellom museene, og dermed bidra til å nå overordnede kulturpolitiske mål om mangfold og representativitet.

Samlingenes omfang

Museumsstatistikken gir en oversikt over museenes permanente samlinger, hvilke objekttyper de består av, og dermed hvilke forpliktelser museene har tatt på seg for videre forvaltning og utvikling av samlingene.

Tabell 6 gir en oversikt over utviklingen i omfang av samlingene per objekttype fra 2015 til 2024. Varierende grad av oversikt, ulike tellemåter og årlige revisjoner av museumssamlinger gjør at tallene ikke må leses som absolutte.

» **Tabell 6** Omfang av samlingene per objekttype

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Fotografier	30 318 000	30 525 000	32 101 000	31 908 000	35 947 000	35 628 000	43 691 000	43 955 000	48 781 000	50 247 000
Kulturhistoriske gjenstander	3 070 000	2 928 000	2 861 000	2 924 000	2 988 000	2 973 000	2 923 000	2 973 000	2 984 000	2 966 000
Kunsthistoriske gjenstander	563 000	580 000	583 000	599 000	611 000	612 000	618 000	619 000	622 000	626 000
Arkeologiske gjenstander	103 000	117 000	129 000	132 000	135 000	138 000	138 000	140 000	203 000	204 000
Naturhistoriske gjenstander	110 000	121 000	103 000	104 000	110 000	110 000	113 000	115 000	116 000	118 000
Kulturhistoriske bygninger	4 602	4 677	4 672	4 697	4 690	4 727	4 656	4 670	4 687	4 631
Farkoster på land	1 586	1 641	1 684	1 657	1 698	1 701	1 765	1 745	1 777	1 743
Hageanlegg	188	192	196	199	196	193	191	186	184	190
Kulturlandskap	124	144	155	153	133	163	166	164	162	162
Flytende farkoster	214	191	174	204	162	136	141	130	123	119
Teknisk industrielle anlegg	97	97	100	105	78	79	82	81	78	69
Antall museer med arkiv-/ kildesamlinger	42	43	46	50	51	57	58	57	57	57
Antall museer med levende samlinger	17	19	19	20	19	20	18	18	18	18

Fotosamlingene teller flest objekter, med en kraftig årlig økning, men her er mye basert på anslag. 56 museer har foto i samlingene, 11 museer har mer enn 1 million foto, og flest har Museene i Sør-Trøndelag med nærmere 8 millioner foto i sine samlinger.

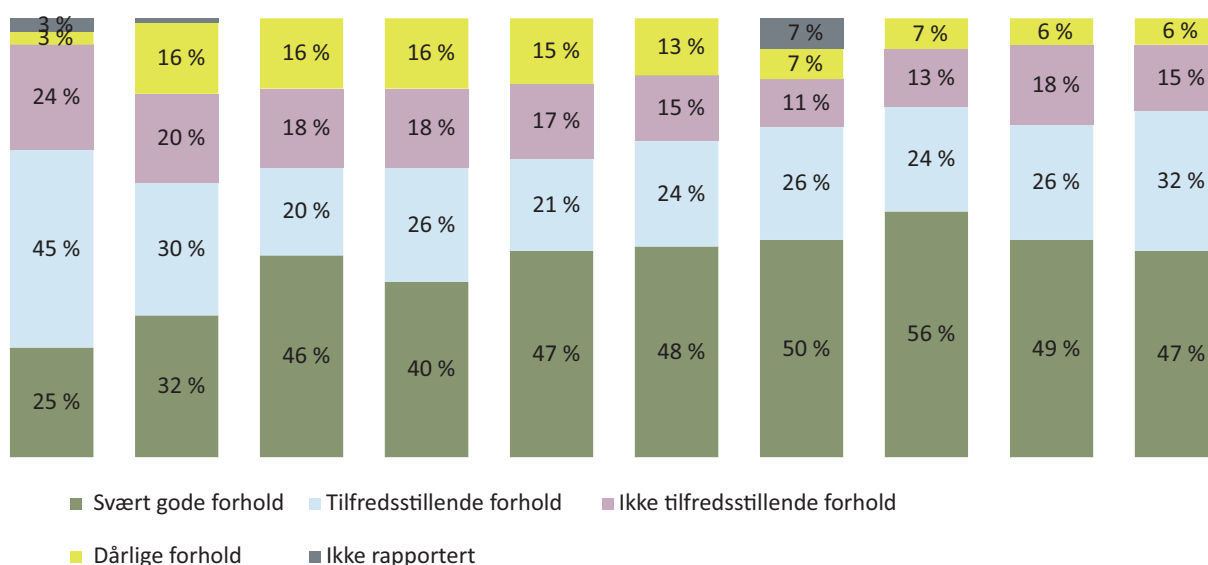
58 museer har kulturhistoriske gjenstander i sine samlinger. Åtte museer har flere enn 100 000 gjenstander, Stiftelsen Norsk Folkemuseum har aller flest med 244 000. Tabell 6 viser at det totale antallet kulturhistoriske gjenstander gikk noe ned fra 2023 til 2024.

51 museer har kunsthistoriske gjenstander i samlingene sine. Seks museer har flere enn 10 000 gjenstander, og Nasjonalmuseet har klart flest med 412 000. Av tabell 6 fremgår det en jevn økning av antallet kunsthistoriske gjenstander i hele perioden, fra 2015 til 2024.

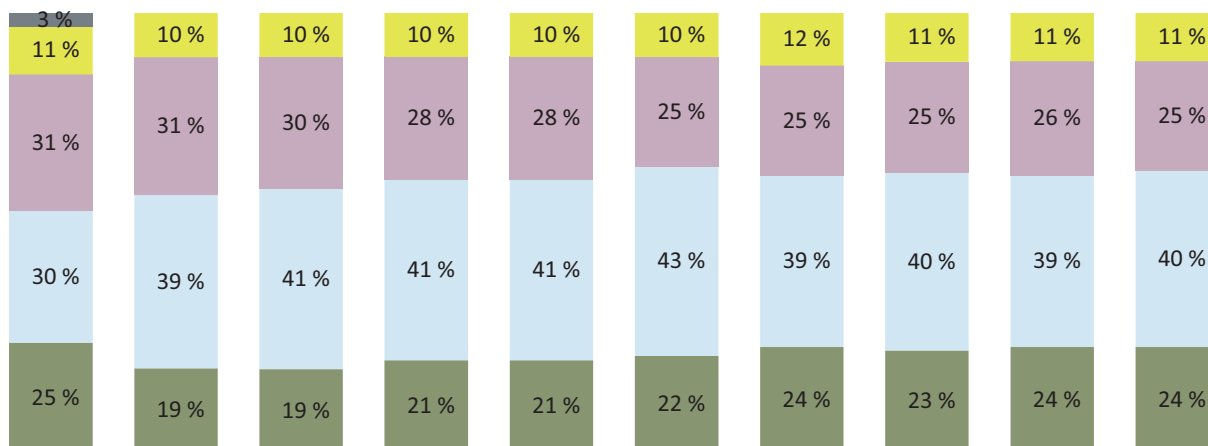
55 museer har kulturhistoriske bygninger i samlingene sine. Seks museer har flere enn 200, og Anno museum har klart flest med sine 460 kulturhistoriske bygninger. Det har vært lite endring i antall kulturhistoriske bygninger fra 2015–2024. Nedgangen med om lag 55 bygninger det siste året skyldes i stor grad en større revisjon av bygningssamlinger ved ett museum, hvor det fremkom at over 30 bygninger hadde andre formelle eierstiftelser enn museet, samt at om lag 20 bygninger ble trukket ut av samlingene ved et annet museum grunnet eierskifte.

Oppbevaringsforhold

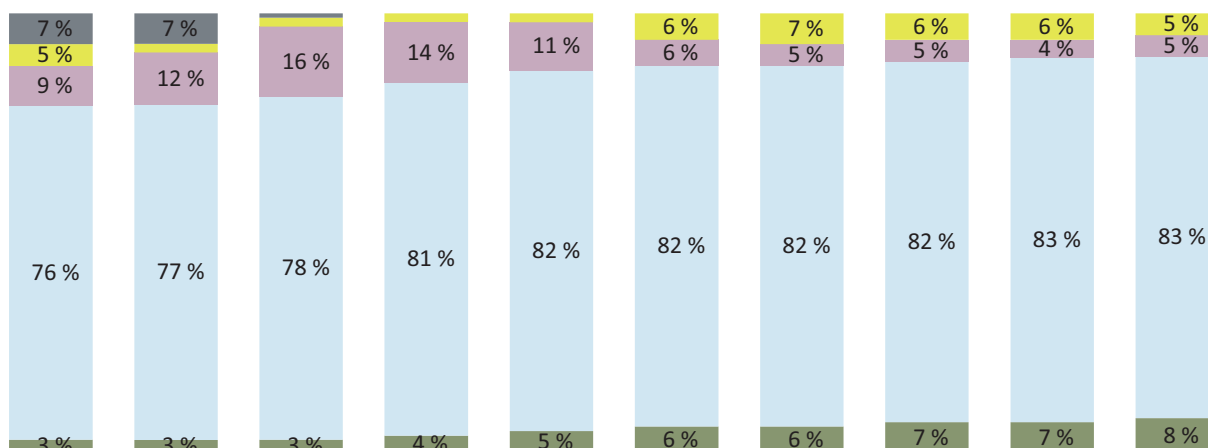
Museene rapporterer på oppbevaringsforhold for fotografier, gjenstander og farkoster. Rapporteringen er basert på museenes egne vurderinger av forholdene, fordelt på kategoriene *svært gode*, *tilfredsstillende*, *ikke tilfredsstillende* og *dårlige forhold*. Vurderingene sees også i sammenheng med samlingstype og prioriteringer av samlinger – hvor lavere prioriterte deler av samlingen ikke krever like gode oppbevaringsforhold som høyere prioriterte deler av samlingen. Kulturdirektoratet omtaler i det følgende svært gode og tilfredsstillende forhold som *akseptable*, mens ikke tilfredsstillende og dårlige forhold omtales som *ikke akseptable* – hvor bygningene står i fare for å forvitte.

» **Figur 14** Oppbevaringsforhold fotografier

» **Figur 15** Oppbevaringsforhold kulturhistoriske gjenstander

» **Figur 16** Oppbevaringsforhold kunsthistoriske gjenstander

Som det kommer frem av figur 14, rapporterer museene at oppbevaringsforholdene for 79 prosent av fotosamlingene anslås å holde et akseptabelt nivå.

Figur 15 viser en svak forbedring av oppbevaringsforhold for kulturhistoriske gjenstander over tid. Men fortsatt anslår museene at 36 prosent av samlingene ikke har akseptable forhold. Dette utgjør én million kulturhistoriske gjenstander.

De kunsthistoriske samlingene i figur 16 har best oppbevaringsforhold, men fortsatt oppbevarer 10 prosent av samlingene, som utgjør over 60 000 kunsthistoriske objekter, under ikke akseptable forhold.

I rapporteringen utdyper museene status og tiltak knyttet til oppbevaringsforhold. Utfordringer som nevnes, er plassmangel, ressursmangel, klimaendringer eller dårlige forhold i eksisterende bygg. Flere peker også på at deler av samlingene står utstilt i historiske bygninger med dårlige oppbevaringsforhold.

Tiltak for å utbedre oppbevaringsforhold

Museene rapporterer om en rekke tiltak for å utbedre eksisterende forhold, som klimalogging, skadedyrkontroll, muggsanering, lysskjerming, brannsikring, innbruddsikring og andre sikringstiltak. Mange rapporterer også om tiltak som kan bidra til bedre plassutnyttelse i eksisterende magasiner, som avhending, bedre magasininnredning, omemballering, strekkodemerking av gjenstander,

omflytting og reorganiseringsprosesser. Eksempler på standarder som nevnes i forbindelse med prioriteringsprosesser, er Significance og Benchmark.

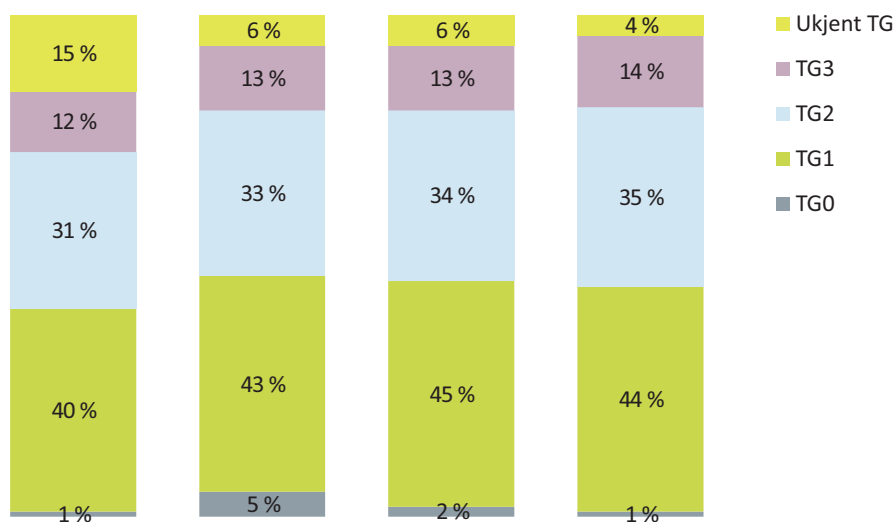
Mange museer melder om flytting til nye magasinlokaler, som følge av akutte tiltak eller som del av planlagte prosesser. Det rapporteres også om arbeid med å kartlegge eller flytte inn i nye fellesmagasiner i hele landet, som eksempel i Buskerud, Trøndelag, Vestland og Innlandet.

Flere museer rapporterer om dialog med Nasjonalbiblioteket om digital langtidsbevaring.

Tilstandsgrad på bygningssamlingene

Bygningsvernundersøkelsen, som ble gjennomført av Kulturrådet i 2019, dokumenterte store etterslep på restaurering og vedlikehold av museenes kulturhistoriske bygninger. Som et ledd i den videre oppfølgingen ble spørsmål om tilstandsgrad del av museumsstatistikken fra 2021. Museene bes om å vurdere bygningene ved hjelp av fire tilstandsgrader: TG 0, TG 1, TG 2 og TG 3. Lagrede, demonterte bygninger registreres med ukjent tilstand.

Bygninger med TG 0 og TG 1 holder vedlikeholds nivå. Vedlikeholdsarbeid er forutsigbart og mulig å planlegge, og ressurser til arbeidet kan ligge innenfor normalt driftsbudsjett. TG 2 og TG 3 tilsier større eller mindre restaureringsbehov. Restaurering innebærer store kostnader i kortere perioder, før samlingene kan forvaltes videre under et mer forutsigbart og jevnt vedlikehold.

Figur 17 Tilstandsgrad for kulturhistoriske bygninger

Figur 17 viser at under halvparten av bygningene holder vedlikeholds nivå, mens omtrent halvparten av bygningene har behov for restaurering.

I rapporteringen utdyper museene om status og tiltak knyttet til arbeidet med de kulturhistoriske bygningene. Utfordringer som nevnes, er blant annet manglende finansiering, klimaendringer og tilgang på håndverkskompetanse.

Museene rapporterer også om en rekke kompetansehevende tiltak som utarbeiding av interne håndbøker, kurs, videreutdanning i tradisjonshåndverk, etablering av læringsarenaer, bygningsvern-tjenester og fellestjenester – ofte i samarbeid med eksterne kompetansemiljøer, lokale håndverkere eller nettverk. Museene bistår også med kompetanse til eksterne aktører.

Flere museer har tatt i bruk tilstandsgradene som målindikatorer, og rapporterer om forbedring av tilstandsgrad som følge av gjennomførte tiltak. Samtidig rapporteres det også om forverring av tilstandsgrad, både som følge av revisjonsarbeid og som følge av faktisk forverret tilstand. I sum er det derfor små endringer i totalbildet, men inntrykket er likevel at vurderingsarbeidet som gjøres i forbindelse med tilstandsvurderingene, bidrar til at museene lærer mer om bygningene sine.

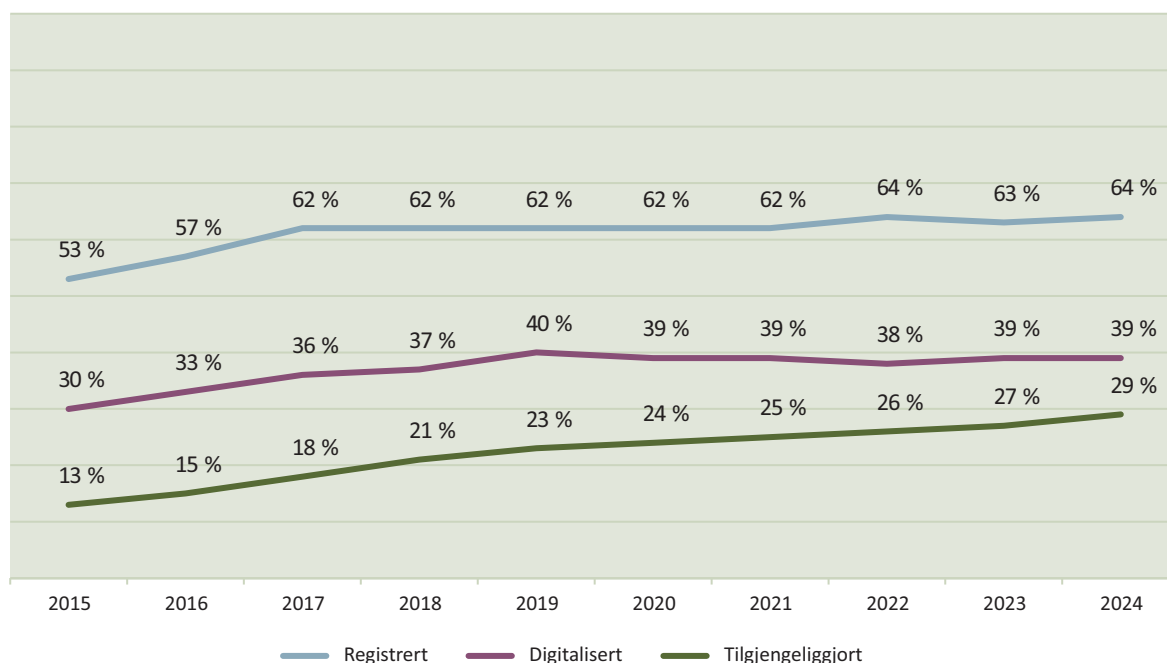
Bygningsvernundersøkelsen fra 2019 viste at museene kun eier om lag 33 prosent av bygningene, mens de resterende bygningene fordeler seg på 27 prosent i offentlig eie og 40 prosent i privat eie. Rapporteringen gir inntrykk av delvis uavklart ansvarsdeling knyttet til restaurering og vedlikehold av de kulturhistoriske bygningene som ikke eies av museene.

Sett i forhold til rapporteringen på kulturhistoriske gjenstandssamlinger, skriver museene lite om prioriteringer eller planer om avhending av kulturhistoriske bygninger.

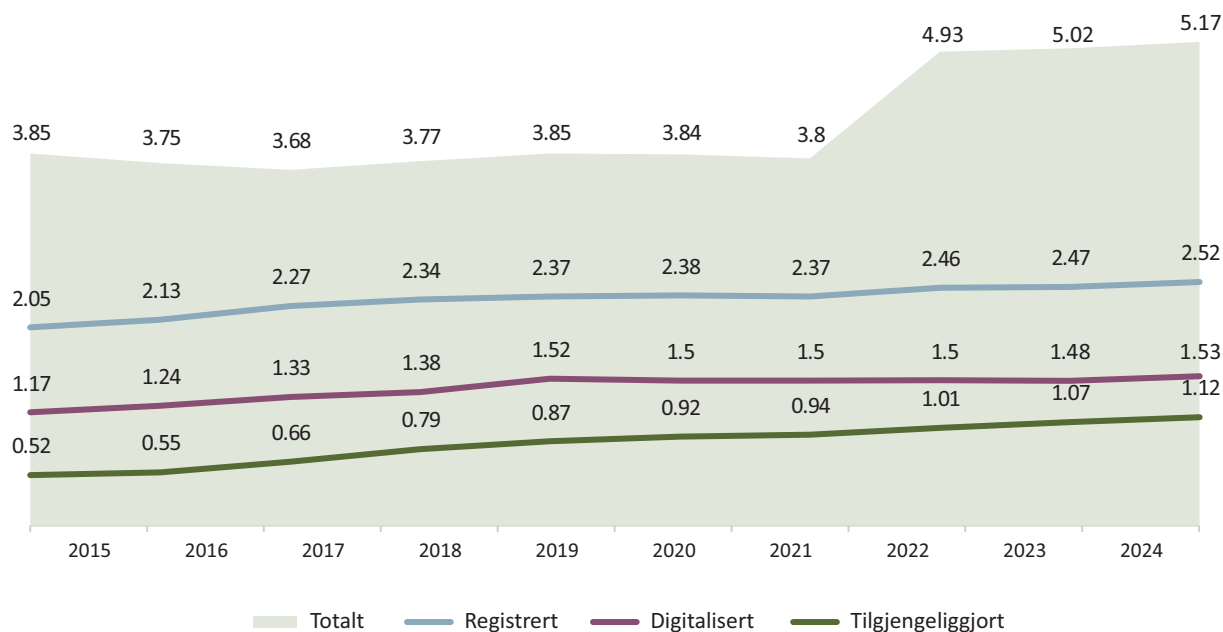
Dokumentasjon av samlingene

God basisdokumentasjon er en viktig forutsetning for alle de museumsfaglige områdene.

Museene rapporterer årlig på antall objekter som er tilfredsstillende registrert, digitalisert og tilgjengeliggjort. Tilfredsstillende registrering er helt essensiell for museenes egen oversikt over samlingene. Det er opp til museene å vurdere hvor mye de vil tilgjengeliggjøre, men alt skal være tilfredsstillende registrert og digitalisert. Tilgjengeliggjorte samlinger er en viktig forutsetning for diskusjoner om mangfold og representativitet, og for samhandling og koordinering av samlingsutviklingen på tvers av museene.

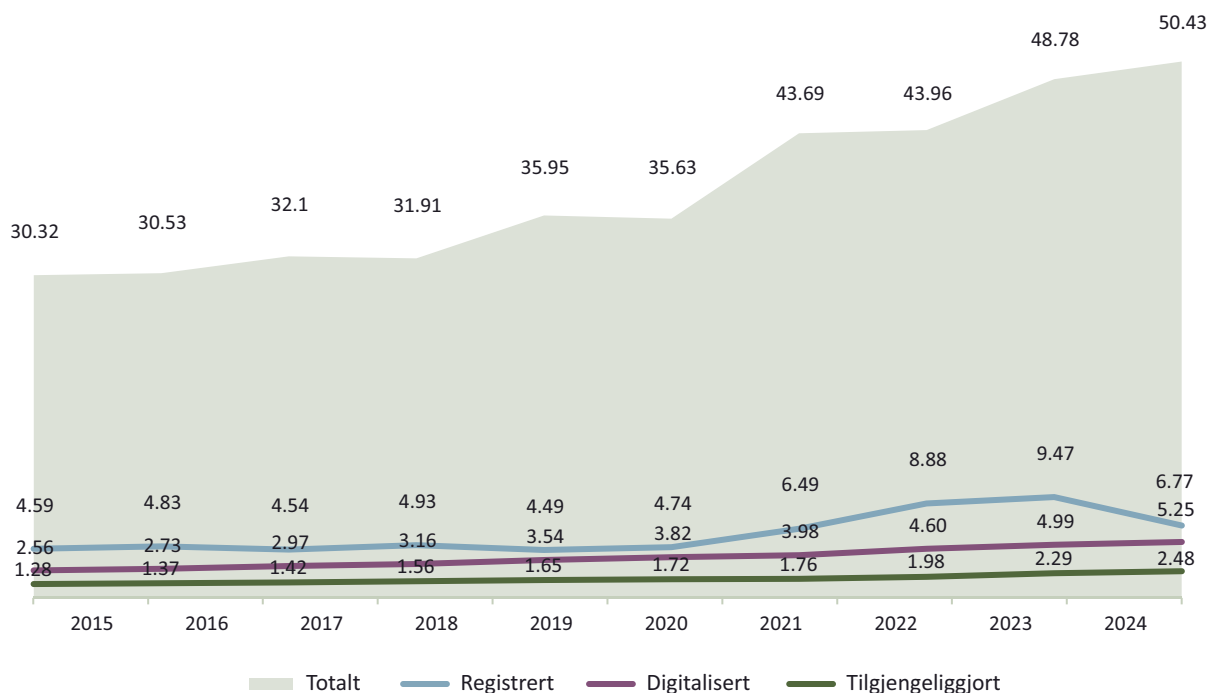
➤ **Figur 18** Andel museumsobjekter i samlingene (foto unntatt) som er tilfredsstillende registrert, digitalisert og tilgjengeliggjort

» **Figur 19** Antall museumsobjekter i samlingene (foto unntatt) som er tilfredsstillende registrert, digitalisert og tilgjengeliggjort (i hele millioner)

Som illustrert i figur 18 og 19, har andelen av samlingene som museene regner som tilfredsstillende registrert, ligget i overkant av 60 prosent de siste årene. Til tross for sakte positiv utvikling viser tallene likevel at omtrent 1,5 millioner museumsobjekter (foto utelatt) ikke er tilfredsstillende registrert.

Også andelen digitaliserte objekter har økt, spesielt ser vi en positiv utvikling når det gjelder andelen tilgjengeliggjorte museumsobjekter med digital representasjon (foto utelatt).

» **Figur 20** Antall fotografier i samlingene som er tilfredsstillende registrert, digitalisert og tilgjengeliggjort (i hele millioner)

Figur 20 tydeliggjør at antallet tilfredsstillende registrerte, digitaliserte og tilgjengeliggjorte fotografier ikke har holdt tritt med tilveksten av foto i samlingene. I 2024 var 13 prosent av fotosamlingene tilfredsstillende registrert.

Museene rapporterer også i fritext om status og tiltak knyttet til arbeidet med registrering, digitalisering og tilgjengeliggjøring. Rapporteringen vitner om planmessig arbeid med etterslep og revisjonsarbeid, noe som bidrar til en forbedring av eksisterende basisdokumentasjon.

Dokumentasjonsarbeidet gjøres gjerne i forbindelse med andre prioriterte prosjekter i museene, for eksempel flytteprosesser, utstillingsproduksjoner eller forskningsprosjekter. Noen rapporterer også om revisjonsarbeid i forbindelse med planlagt overgang til Primus 10.

Flere museer setter seg konkrete måltall for dokumentasjonsarbeidet, inkludert måltall for antall sidevisninger og nedlastinger på DigitaltMuseum. Andre suksessfaktorer som nevnes, er fellesressurser, fortløpende dokumentasjonsarbeid på nye inntak og bruk av standarder og minstekrav i Spectrum.

Eksempler på utfordringer som oppgis, er manglende ressurser og manglende kompetanse, for eksempel mangel på konservator eller fellesressurser – noe som blant annet kan resultere i ulike praksiser og ulik prioritering av samlingsforvaltning også innad i et konsolidert museum. Manglende resultater knyttet til tilgjengeliggjøring knyttes blant annet til rettigheter, klausuleringer og fotokvalitet.

Når det gjelder digitalisering, rapporterer flere museer om klargjøring av foto og audiovisuelt materiale for digitalisering i Nasjonalbiblioteket. Flere museer rapporterer også om arbeid med 3D-skanning og 360-graders fotostasjon. Ett museum rapporterer om et pågående prosjekt som utforsker bruk av KI, automatisering og skriftgjenkjenning i arbeidet med fotosamlingene.

Reell tilvekst

Summen av tilvekst minus avhending omtales her som reell tilvekst til samlingene.

Om man ser alle samlingstyper under ett, viser tidsseriene i tabell 7 og tabell 8 at museene samler inn mye mer enn de avhender totalt. Når det gjelder kulturhistoriske gjenstander, har antallet avhendinger derimot vært høyere enn tilveksten de siste par årene.

» **Tabell 7** Reell tilvekst per gjenstandstype

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Fotografier	1 181 613	580 403	589 780	633 334	2 891 207	1 911 717	5 624 911	-5 807	1 327 693	1 547 566
Kulturhistoriske gjenstander	26 183	37 874	33 524	44 504	26 492	8 841	12 820	9 519	6 663	3 861
Arkeologiske gjenstander	321	7 718	11 562	798	3 402	2 554	859	844	25	902
Kunsthistoriske gjenstander	3 642	1 466	-139	1 485	1 496	2 014	5 665	1 982	2 660	2 897
Naturhistoriske gjenstander	1 038	-9 506	2 469	624	6 339	576	2 316	1 635	1 374	-921
Kulturhistoriske bygninger	7	45	14	0	27	7	2	9	6	-8
Farkoster	17	22	4	15	1	-23	5	7	7	6

» **Tabell 8** Avhending per gjenstandstype

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	Totalt
Fotografier	2 519	3	100 750	0	0	3 227	100 612	279 350	350	6 153	492 964
Kulturhistoriske gjenstander	753	1 138	1 168	2 191	4 158	3 291	1 474	3 481	12 944	9 361	39 959
Arkeologiske gjenstander	1 021	12 027	1	259	10	581	3	112	16	2 575	16 605
Kunsthistoriske gjenstander	13	4	1 552	1	84	4	82	80	849	5	2 674
Naturhistoriske gjenstander	34	2	3	0	0	0	307	784	31	138	1 299
Kulturhistoriske bygninger	4	14	9	20	2	19	3	3	3	10	87
Farkoster	0	9	10	1	6	36	1	4	9	4	80

Når det gjelder innsamling, oppgir mange at de fører en restriktiv innsamlingspolitikk, hvor det legges vekt på aktiv innsamling heller enn passiv innsamling. Mange museer har etablert

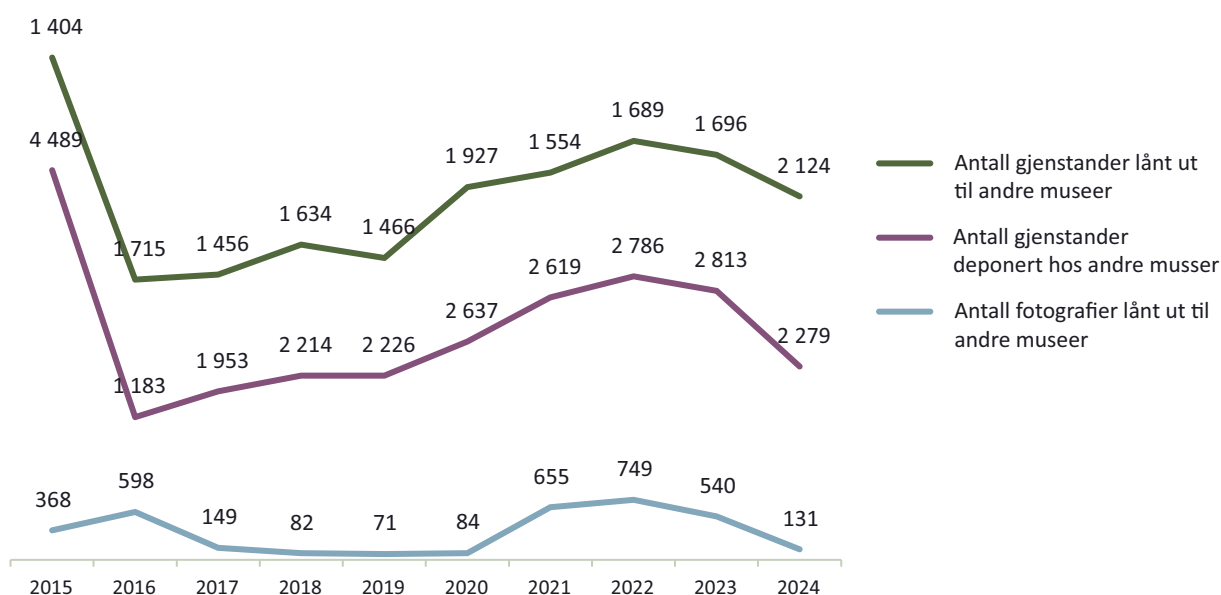
inntaksprosedyrer, rutiner og strategier som skal bidra til en bærekraftig og representativ samling-utvikling. Restriktiv innsamlingspolitikk begrunnes også med manglende magasinkapasitet eller prioritering av arbeid med etterslep.

Som statistikken også bekrefter, rapporterer mange museer at de har jobbet med prioritering av samlinger – med avhending som mulig utfall. Flere oppgir også at de har avhendet gjenstander til andre museer, eller tatt imot avhendede gjenstander fra andre museer. Dette gir inntrykk av at samlingsutviklingen har blitt bedre koordinert også på tvers av museene.

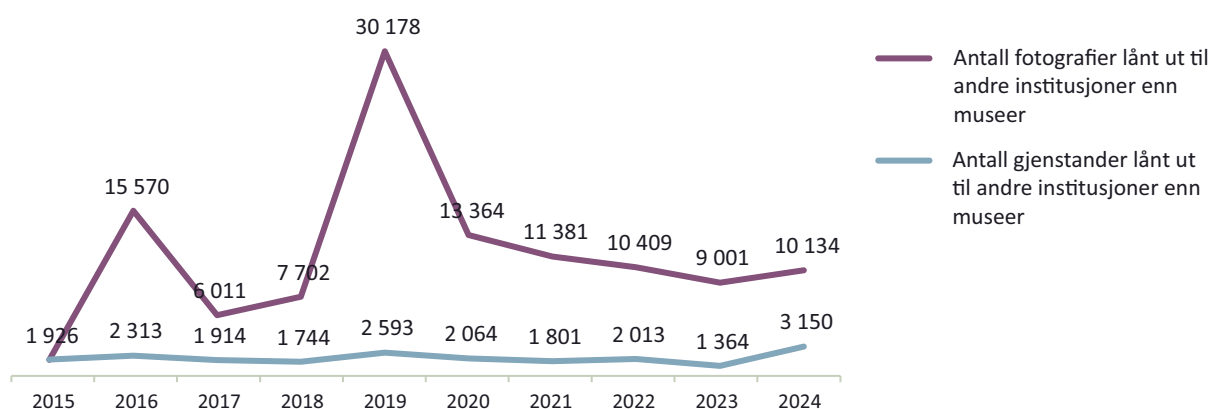
For enkelte museer er vedtektene fortsatt til hinder for avhending, men flere jobber videre med å revidere eier- og deponiavtaler. Det viser at museene arbeider aktivt for å få råderett over samlingene, noe som er en viktig forutsetning for å kunne drive en museumsfaglig begrunnet samlingsutvikling.

Utteksling av samlinger

Museene rapporterer årlig på antall gjenstander utlånt og deponert, både til andre museer og til andre institusjoner enn museer.

Figur 21 Utlån og deponering til andre museer

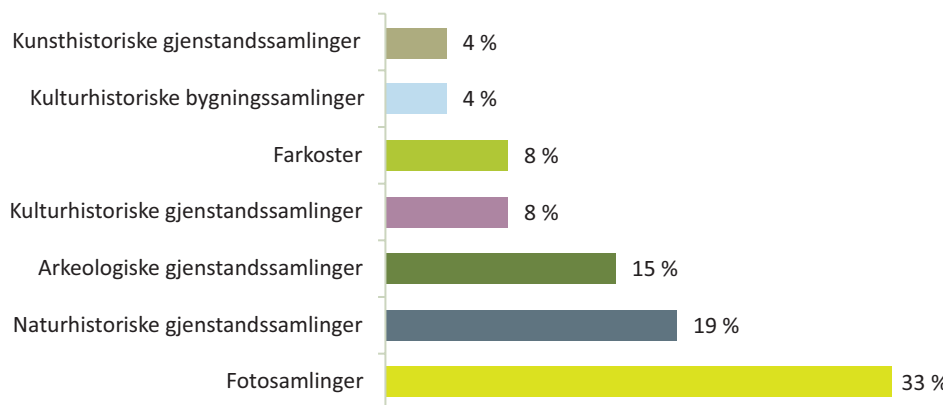
Figur 22 Utlån til andre institusjoner enn museer

Figur 21 viser en jevn stigning i antall gjenstander deponert hos andre museer frem til 2023, men med en nedgang det siste året. Utlån av gjenstander og fotografier, sett i figur 21 og 22, varierer en del fra år til år.

Representativitet

Museenes samlinger skal være representative for ulike samfunnsområder, tidsperioder, geografiske områder og etniske grupperinger. Samlingene må derfor fornyes kontinuerlig, både for å fylle hull og for å dokumentere samfunnet slik det utvikler seg.

Vi kan se på hvor mye tilveksten i en periode utgjør av samlingene totalt, for å anslå en *fornyelsesprosent* i en periode. Figur 23 viser andel tilvekst fordelt på samlingstyper i løpet av de siste ti årene.

» **Figur 23** Grad av fornying av samlingene fordelt på objekttype

Museene blir også bedt om å datere tilveksten sin i periodene 1900–1945, eller etter 1946. Vi antar at øvrig tilvekst er datert før 1900 eller mangler datering. Når det gjelder kunsthistoriske gjenstandssamlinger, er andelen tilvekst datert etter 1946 på 46 prosent, noe som bidrar til å moderere den lave tilvekstprosenten de siste ti årene. Til sammenligning er kun 32 prosent av de kulturhistoriske gjenstandene datert til etter 1946, mens hele 40 prosent er datert til før 1900 eller mangler datering.

Blant funnene i *Bygningsvernundersøkelsen* fra 2019 var at halvparten av bygningene befinner seg i Innlandet, Viken og Vestland, og at to tredjedeler av bygningene faller inn under kategoriene *boliger* eller *landbruksbygninger*. I tillegg viser museumsstatistikken at 87 prosent av de kulturhistoriske bygningssamlingene er datert til før 1946. Representativiteten når det gjelder bygningssamlingene kan dermed sies å være begrenset.

Museenes rapportering vitner likevel om at museene blir stadig mer bevisste på mangfold og representativitet, spesielt knyttet til ny innsamling. Som eksempel rapporterer flere av kunstmuseene om retningslinjer for kjønnsbalanse knyttet til nye innkjøp. Museenes iherdige arbeid med revisjon og etterslep bidrar også til å kartlegge mulige hull i samlingen, som grunnlag for videre samlingsutvikling.

Prognoser

En indikasjon på om museenes samlingsutvikling er bærekraftig, er å ta utgangspunkt i de siste fem årenes reelle tilvekst sett i forhold til størrelsen på samlingene, og hvor mye museene klarer å dokumentere og bevare under tilfredsstillende forhold.

Der det reelle etterslepet har blitt mindre, illustrert med grønne felter i tabell 9, har vi beregnet hvor lang tid det vil ta før museene kommer à jour i forhold til totaltall – gitt at de samler, avhender, dokumenterer og magasinerer i samme tempo som de fem siste årene.

➤ **Tabell 9** Endring i antall samlingsobjekter uten akseptable forhold, ikke tilfredsstillende registrert, digitalisert og tilgjengeliggjort

Foto (siste 5 år)	
Endring antall uten akseptable oppbevaringsforhold	-4 932 106
Endring antall ikke tilfredsstillende registrert	8 125 612
Endring antall ikke digitalisert	8 700 851
Endring antall ikke publisert	9 581 790

Foto – prognoser (basert på siste 5 år)	
Prognose akseptable oppbevaringsforhold	11 år
Prognose tilfredsstillende registrering	
Prognose digitalisering	
Prognose publisering	

Kulturhistoriske gjenstander (siste 5 år)	
Endring antall uten akseptable oppbevaringsforhold	-75 131
Endring antall ikke tilfredsstillende registrert	-99 625
Endring antall ikke digitalisert	63 648
Endring antall ikke publisert	-164 161

Kulturhistoriske gjenstander – prognoser (basert på siste 5 år)	
Prognose akseptable oppbevaringsforhold	485 år
Prognose tilfredsstillende registrering	46 år
Prognose digitalisering	
Prognose publisering	61 år

Kunsthistoriske gjenstander (siste 5 år)	
Endring antall uten akseptable oppbevaringsforhold	-23 135
Endring antall ikke tilfredsstillende registrert	-15 058
Endring antall ikke digitalisert	-28 609
Endring antall ikke publisert	-24 606

Kunsthistoriske gjenstander – prognoser (basert på siste 5 år)	
Prognose akseptable oppbevaringsforhold	12 år
Prognose tilfredsstillende registrering	96 år
Prognose digitalisering	67 år
Prognose publisering	106 år

Positive tall, markert i lilla i tabell 9, betyr at museene ikke holder tritt med tilveksten. For disse tallene er det ikke gjengitt prognosetall.

Negative tall, markert med grønt, betyr at museene holder mer enn tritt med tilveksten, men at det til tross for positiv utvikling kan ta svært lang tid å komme à jour.

Fotosamlingene har for eksempel gode prognosetall når det gjelder oppbevaringsforhold, men svært store etterslep når det gjelder basisdokumentasjon.

Arbeidet med de kulturhistoriske og kunsthistoriske samlingene holder langt på vei tritt med etterslepet, men ut fra beregningene vil det likevel ta lang tid å komme à jour med etterslepet sett i lys av dagens tempo – spesielt når det gjelder akseptable oppbevaringsforhold for de kulturhistoriske samlingene. Sammenlignet med prognosene for 2023 har det likevel skjedd en forbedring. For 2023 var prognosen på akseptable oppbevaringsforhold 540 år, noe som betyr at tempoet har økt nok til å ta igjen 55 år på prognosen fra 2023 til 2024.

Med hensyn til representativitet er det viktig at museene fortsetter med innsamling. Måltrettet innsamling, fortløpende dokumentasjonsarbeid, prioriteringer og avhending i samlingene kan bidra til å fremskynde prognosen.

Solid kunnskapsproduksjon

Solid kunnskapsproduksjon er ett av de museumspolitiske målene som museene rapporterer på i fritekstfelt. I tillegg bidrar data fra museumsstatistikken til å gi et overordnet bilde av museenes arbeid med kunnskapsutvikling.

I museumsmeldingen forventes det at museene tar en tydelig rolle som kunnskapsinstitusjoner, og at museene har kompetanse i organisasjonen som imøtekommer disse forventningene. Solid kunnskapsproduksjon sees i sammenheng med de øvrige museumsfaglige områdene, og som en viktig forutsetning for å kunne utvikle relevante formidlingstilbud.

Planverk og organisatorisk forankring

Forskning og kunnskapsutvikling er ressurs- og tidskrevende arbeid som krever planlegging og prioritering i museene. Andelen museer med forskningsplan har hatt en svært positiv utvikling de siste ti årene. Flere museer rapporterer også om arbeid med revisjon av planer eller opprettelse av underliggende temaplaner for kunnskapsproduksjon.

Museenes målrapportering vitner også om en positiv utvikling når det gjelder organisatorisk forankring, satsinger og tiltak som bidrar til å styrke museenes kunnskapsarbeid.

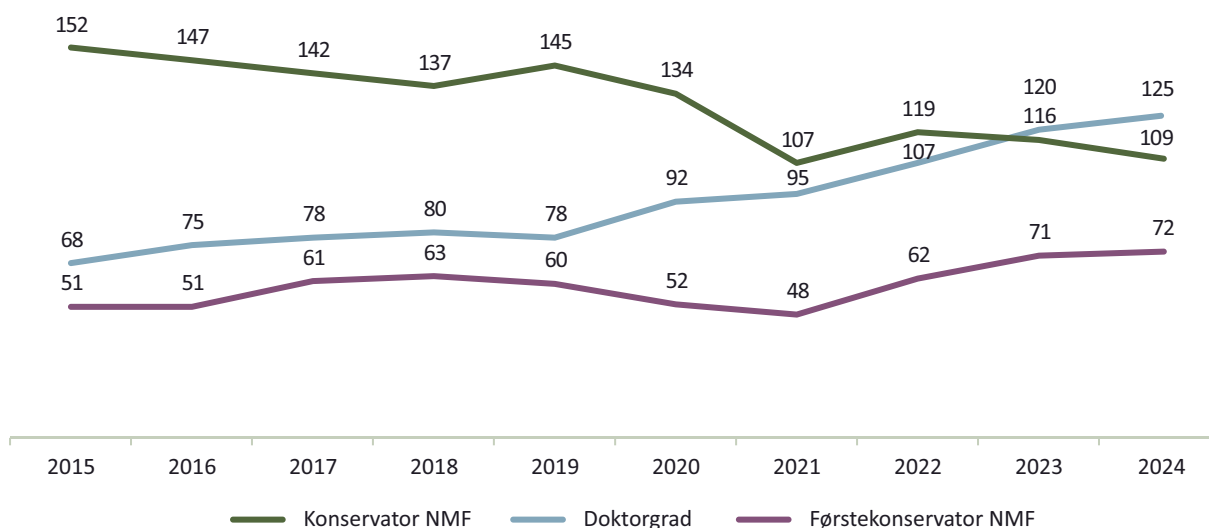
Eksempler på tiltak som nevnes, er opprettelse av forskningsgrupper, ansettelse av forskningskoordinator, formalisering av forskningstid, etablering av interne og eksterne stipendordninger, fagdager, videreutdanning og andre kompetansehevende tiltak.

Mange rapporterer også om forskningsforberedende tiltak og arbeid med å tilrettelegge samlingene for studenter og eksterne forskere.

Kompetanseutvikling

Museene rapporterer om ansatte med formell forskningskompetanse i tre kategorier: doktorgrad, konservator med autorisasjon fra Norges museumsforbund (NMF) og førstekonservator med autorisasjon fra NMF.

Grafen under viser en positiv utvikling, spesielt knyttet til antall ansatte med doktorgrad. Flere museer rapporterer at oppmerksomhet og forespørsler i forbindelse med disputaser bidrar til å synliggjøre museene som kunnskapsinstitusjoner. Nedgangen når det gjelder konservator NMF kan sees i sammenheng med økningen av ansatte med førstekompetanse og doktorgrad.

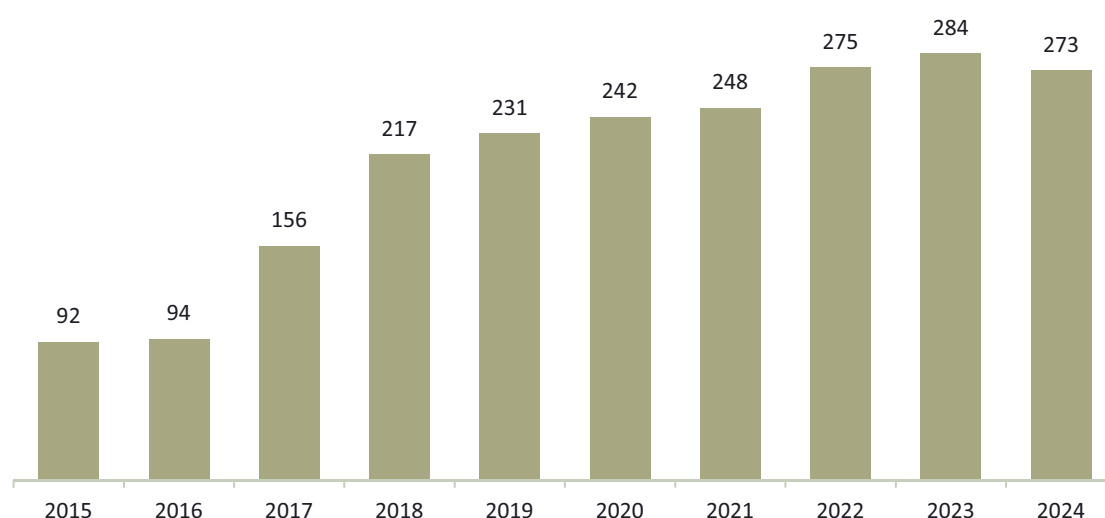
» **Figur 24** Antall ansatte med formell forskningskompetanse

Økt forskningskompetanse bidrar til å styrke museene som kunnskapsinstitusjoner, også utover arbeidet med forskning. Statistikken fanger derimot ikke opp hvor mye tid, eller hvor mange årsverk, som kan knyttes til forskning og kunnskapsutvikling i museene. For å ta ut potensialet som ligger i den positive kompetanseutviklingen, er det også viktig at ansatte har avsatt tid til forskning og kunnskapsutvikling.

I tillegg til formalisert forskningskompetanse rapporterer museene om en rekke andre kompetansebyggende tiltak. Mange museer er læringsarenaer eller samarbeidspartner på utdannings-tilbud, for eksempel knyttet til handlingsbåren kunnskap, kunsthøgskole, bygningsvern og tradisjons-håndverk.

Prosjekter og samarbeid

I statistikken blir museene bedt om å rapportere på deltagelse i formaliserte FoU-samarbeid.

» **Figur 25** Totalt antall deltagelser i forsknings- og utviklingsprosjekter

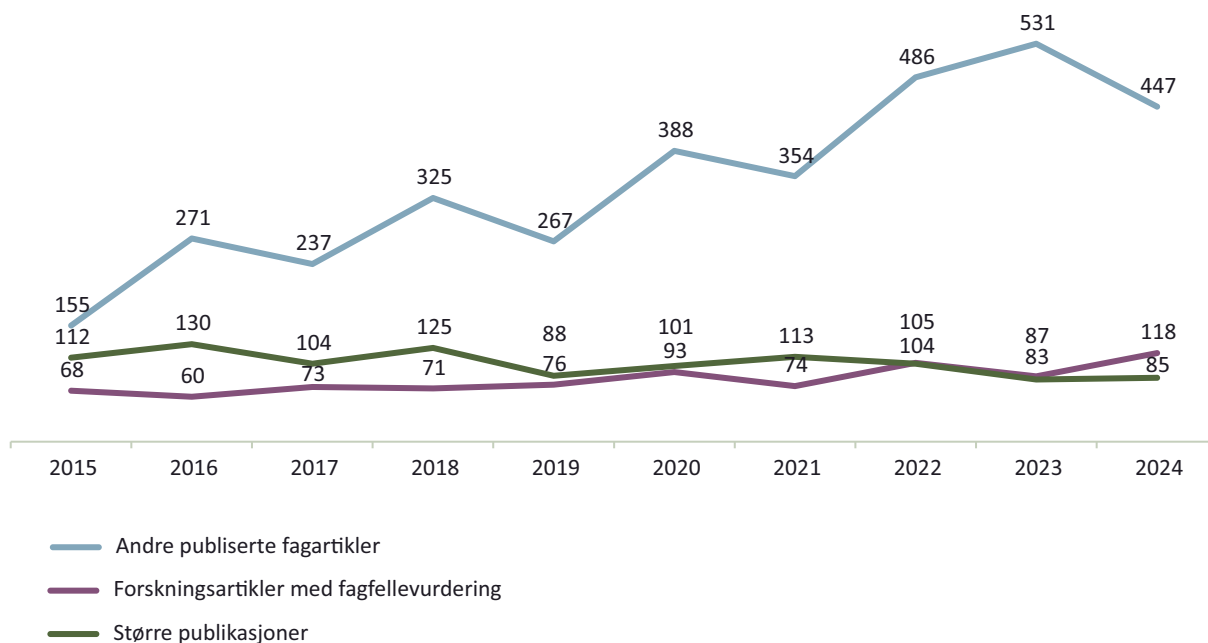
Figur 25 viser en kraftig økning når det gjelder deltagelse i forsknings- og utviklingsprosjekter de siste ti årene. Museene rapporterer om samarbeid med UH-sektoren, forvaltningsorganer, samt andre museer og relevante aktører – på lokalt, regionalt, nasjonalt og internasjonalt nivå. Samarbeid bidrar til nettverksbygging, kompetanseutvikling og finansiering.

Eksempler på finansieringskilder som rapporteres, er: Norges forskningsråd, Fritt ord, Kulturdepartementet, Riksantikvaren, Sparebankstiftelsen DNB, EØS-midler, EU-midler, diverse universiteter og mange flere.

Målrapporteringen vitner både om strategiske valg av samarbeid, hvor også museene aktivt initierer samarbeid knyttet til sitt fagområde, og mer løse målsettinger om samarbeid uten nærmere presisering.

Publikasjoner

Museene i Det nasjonale museumsnettverket rapporterer om tre typer publikasjoner. Det som rapporteres som *Publiserte forskningsartikler med fagfellekvadrering* skal ha vært gjennom en vitenskapelig kvalitetssikringsprosess. *Større publikasjoner* kan for eksempel være årbøker, antologier eller større utstillingskataloger, mens *andre publiserte fagartikler* er andre skriftlige bidrag fra museets ansatte, som for eksempel kronikker, artikler på Digitalt museum med mer.

» **Figur 26** Antall publikasjoner

Figur 26 viser et rekordhøyt antall fagfellevurderte artikler i 2024. Det er naturlig at antallet varierer noe fra år til år, da dette ofte handler om langvarige skrive- og kvalitetssikringsprosesser. Men økningen kan også tolkes som et resultat av en styrket satsing på forskning i mange museer.

Museenes fagfellevurderte artikler er publisert i en rekke nasjonale og internasjonale tidskrifter, som for eksempel Agora, Norsk museumstidsskrift, Nordisk museologi, Heimen, Tidsskrift for kulturforskning, Historisk Tidsskrift, Norwegian Journal of Entomology, Journal of Maritime Archaeology med flere. Artikler publiseres også i antologier utgitt på forlag som Cappelen Damm Akademisk, Universitetsforlaget, Routledge, Museumsforlaget med flere.

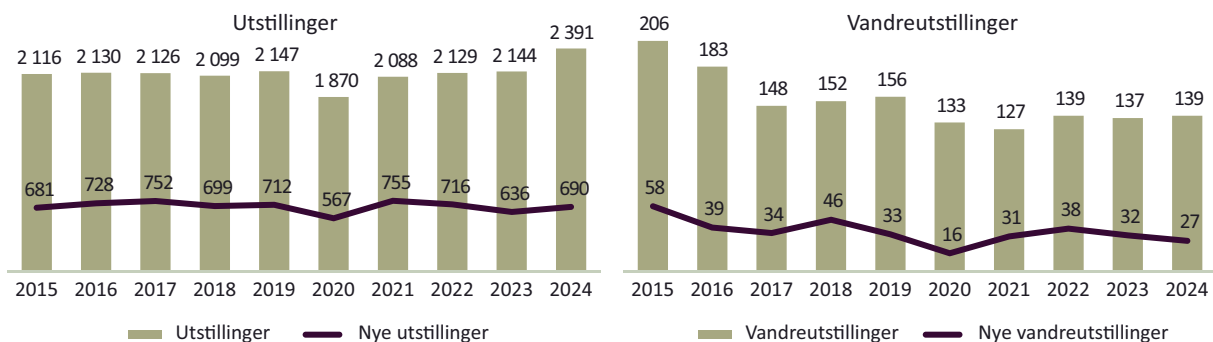
Publikasjonene inneholder et bredt spekter av tematikker knyttet til museenes fagområder, men også temaer omkring bærekraft, mangfold, representativitet og medvirkning. Seks av de fagfellevurderte artiklene publisert i 2024 har kvensk tematikk, ut fra titlene å bedømme.

Flere museer rapporterer om tiltak som skrivekurs, videreutdanning i akademisk skriving og etablering av skrivegrupper. Flere museer rapporterer også om redaktørvirksomhet både internt og eksternt.

Utstillingsproduksjon

Utstillingene er et formidlingsmedium, og kan i tillegg være resultatet av forskningsprosjekter og kunnskapsgenererende praksiser i museene.

I museumsstatistikken rapporterer museene på antallet utstillinger og hvor mange av disse som var nye det året. Det samme gjelder for vandretstillinger. Figur 27 viser at 2024 ble et toppår for antallet rapporterte utstillinger, av disse var 690 nye.

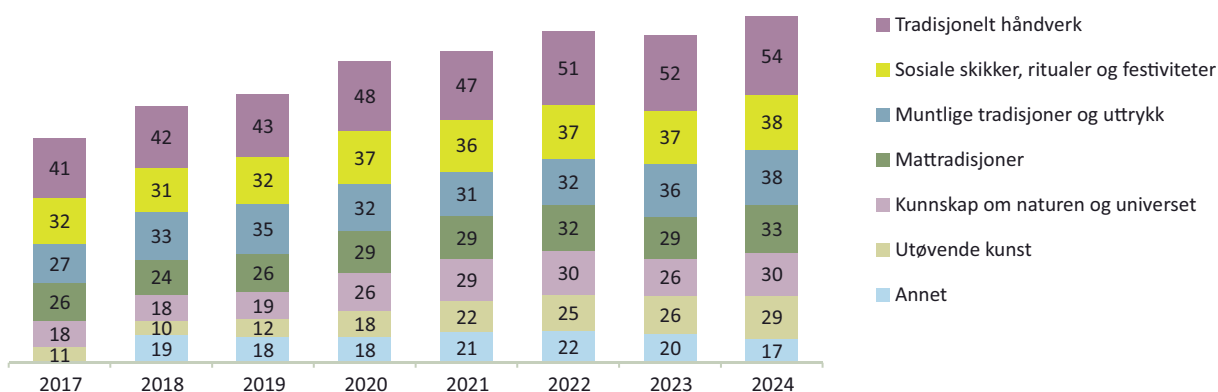
» **Figur 27** Utstillinger og vandrestillinger

I målrapporteringen på solid kunnskapsproduksjon rapporterer flere om arbeid med forskningsbaserte utstillinger eller pågående forskningsprosjekter som skal danne grunnlaget for fremtidige utstillinger.

Immateriell kulturarv

Museenes arbeid med immateriell kulturarv griper inn som en naturlig del av alle de museumsfaglige områdene, inkludert arbeidet med kunnskapsproduksjon. Dokumentasjon av handlingsbåren kunnskap, tradisjoner og minner bidrar til museenes bredere kunnskapsutvikling og kildegrunnlag.

59 av 61 museer rapporterte at de arbeidet med immateriell kulturarv i 2024, hvorav 80 prosent oppgir å ha planer og strategier for arbeidet. Museene blir bedt om å krysse av for hvilke underliggende områder de jobber med, en oversikt over dette kan ses i figur 28.

» **Figur 28** Antall museer som jobber med immateriell kulturarv, fordelt på tema

Som det kommer frem av figur 28, er tradisjonelt håndverk det området flest museer jobber med. Dokumentasjon av tradisjonelle håndverksteknikker fremheves av mange som viktige kilder for kunnskapsbasert vedlikehold, restaurering eller historiske rekonstruksjoner av både bygninger og andre gjenstandstyper. Dokumentasjon av kunnskap og tradisjoner knyttet til folkemusikk og folkedans, samt urfolk og minoritetskulturer, nevnes også av mange.

Museene rapporterer også om tiltak som videreutdanning, kursvirksomhet, ekstern rådgivning og etablering av kompetansesentre innen ulike former for immateriell kulturarv.

Relevant formidling

Museumsmeldingen slår fast at for å utøve relevant formidling trenger museene flere blikk på *hva* som formidles og *hvordan* dette gjøres. Museenes formidlingsarbeid må derfor være basert på samspill og aktiv dialog med brukerne og samfunnet rundt om hva som er aktuelle tematikker og formidlingsformer. Slik kan historiefortellingen i museene inkludere et større erfaringsmangfold.

Å formidle kunnskap ut til samfunnet, ut fra samlingene de forvalter, er en hovedoppgave for museene. For å fylle denne rollen er det sentralt at det som blir formidlet, oppleves relevant og interessant for en størst mulig del av befolkningen.

Meldingen fremhever mulige barrierer for å oppsøke museenes tilbud, som kan knyttes til ulikhet i sosiokulturell kapital, økonomisk bakgrunn eller utforming av museenes fysiske og digitale publikumstilbud.

Å være tilgjengelig innebærer også å ta i bruk nye kanaler for digital deling av kunnskap, opplevelser og dialog, og slik utvide rekkevidde og muligheter for å nå publikum som ikke kan besøke museenes arenaer fysisk.

Planverk og organisatorisk forankring

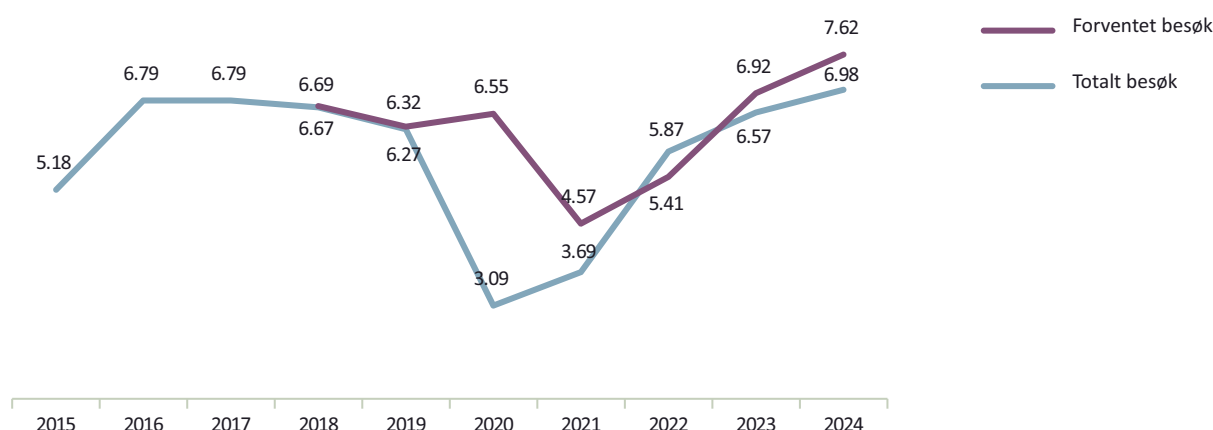
Museene i Det nasjonale museumsnettverket rapporterer i stor grad om planmessig og strategisk arbeid med formidling. Alle museene har formidlingsplan, 95 prosent har plan for formidlingstiltak rettet mot barn og unge, og 82 prosent har plan for digital formidling og dialog.

I tillegg til planmessig arbeid med formidling rapporterer flere museer om videre kompetansehevende tiltak for å utvikle sine formidlingspraksiser. Dette gjelder for formidlingen på fysiske arenaer, men også i stor grad for nye, digitale plattformer. Tiltakene organiseres gjerne som intern erfaringsdeling gjennom workshops og hospiteringer, men også via samarbeid om prosjekter, både internt og eksternt, og i form av nyrekrutteringer.

Besøksutvikling og formidlingstilbud

Fysiske museumsbesøk og arrangement

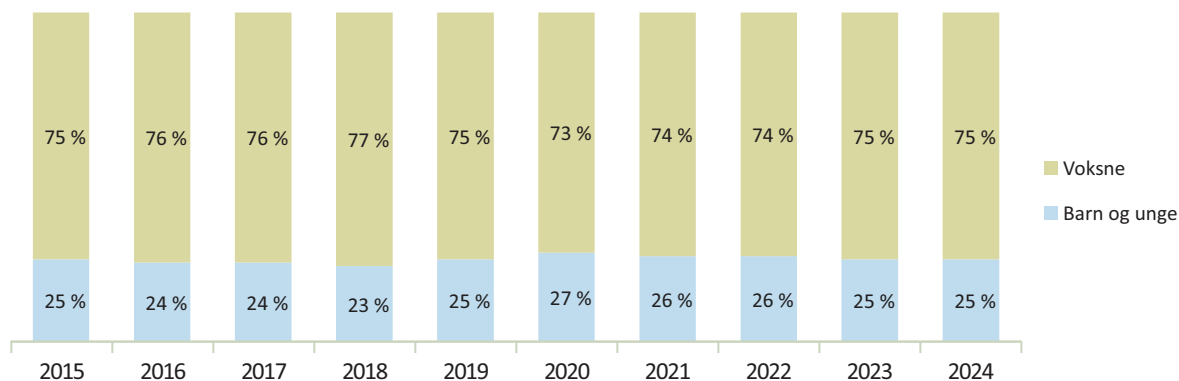
Museene rapporterer om antall besøk, altså hvor mange personer som fysisk oppsøker museet for å benytte seg av dets utstillinger og formidlingstjenester.

» **Figur 29** Totalt fysisk besøk og forventede besøkstall (i hele millioner)

Figur 29 viser at det samlede besøkstallet for museene i Det nasjonale museumsnettverket var 6 981 879, som er en økning på 6 prosent fra 2023 til 2024, og det høyeste besøkstallet de siste ti

årene. Barn og unge utgjorde 25 prosent av det totale besøket i museene, med 1 719 386 besøk. Denne andelen har holdt seg stabil de siste ti årene (figur 30).

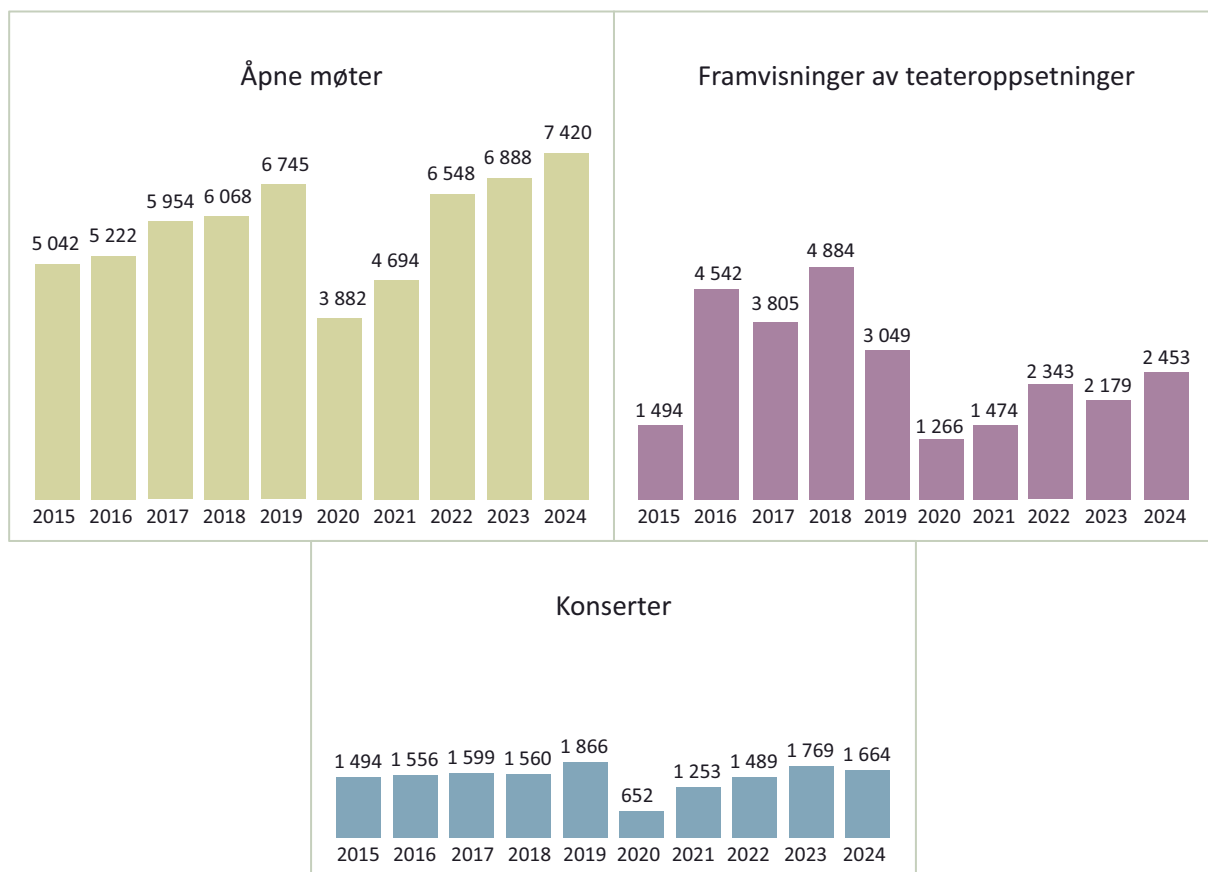
» **Figur 30** Prosentvis fordeling mellom besøk fra barn og unge og voksne

Museer over hele landet rapporterer om en økning i antall internasjonale turister, ikke minst meldes cruiseturistene å være tilbake etter pandemien. I Nord-Norge spesielt erfarer museene en stor økning av internasjonale turister i vinterhalvåret. Denne endringen i besøksmønster har både ført til en utvidelse av turistsesongen og av åpningstider for flere museer.

Geografisk beliggenhet synes å ha betydning for besøkstallene. Noen museer erfarer en særlig merkbar økning i besøk på bynære arenaer. Motsatt sliter andre museer med å tiltrekke besøkende på grunn av vanskelig tilgjengelighet, enten det gjelder geografisk plassering eller på grunn av manglende infrastruktur for effektivt mottak.

Økonomiske nedgangstider og mindre disponibel inntekt blant befolkningen trekkes fram som mulig årsak til færre besøkende, der en familiebillett til museet må veies opp mot andre private utgifter. Været synes også å ha betydning for besøkstallene, enten det oppleves for dårlig eller for godt for et museumsbesøk.

Måltrettet arbeid med fornyet og relevant program trekkes fram som viktig faktor av mange museer for økningen i besøkstallene. Flere museer baserer dette på egne brukerundersøkelser og analyser. Aktiv markedsføring via sosiale medier, også mot spesifikke målgrupper, nevnes som viktig virkemiddel av mange. Utover dette synes lokale og regionale samarbeidsprosjekter å virke positivt inn på besøkstallene.

» **Figur 31** Fysiske arrangementer

Museene tilbyr et bredt spekter av åpne, publikumsrettede arrangementer på sine fysiske arenaer, slik som store og ressurskrevende aktivitetsdager og festivaler der museene er medarrangør eller vertskap for eksterne arrangører. Historisk vandreteater, åpne omvisninger og foredrag er også vanlig å tilby. Det samme gjelder ulike typer kurs, som flere erfarer økende interesse for. Av figur 31 kan man se at 2024 var et toppår for åpne møter med 7 420 arrangementer. Antallet framvisninger av teateroppsetninger og konserter har holdt seg relativt stabilt de siste tre årene.

Digitale museumsbesøk og formidlingstilbud

Museene benytter seg av et spekter av digitale formater og kanaler. Dette gjøres både som en integrert del av museenes fysiske formidlingsarenaer, men også som selvstendige nettbaserte formidlingstilbud.

2024 er fjerde året museene tallfester arbeid med digital formidling i statistikken.

» **Tabell 10** Digitale brukere og bruk

	2021	2022	2023	2024	Prosentvis endring fra 2023–2024
Besøk på egne hjemmesider	13 343 596	14 624 755	14 834 652	17 219 609	16 %
Antall avspillinger/nedlastinger av faglig innhold i form av opptak/video/podkast	27 780 834	3 575 874	11 175 779	21 571 948	93 %
Antall følgere i sosiale medier	1 958 374	2 212 494	2 905 476	3 274 011	13 %
Antall tilbakemeldinger via digitale kanaler totalt	2 185 833	579 003	871 436	1 362 404	56 %
Antall tilbakemeldinger på formidling og dialog i sosiale medier	2 178 782	569 484	864 796	1 356 985	57 %
Antall deltakere totalt på live digital formidling	109 036	39 512	16 904	10 380	–39 %
Antall tilbakemeldinger på tilgang til samlinger og utstillinger digitalt	6 728	2 479	5 935	4 446	–25 %
Antall deltakere totalt på andre typer digitale arrangementer	347 236	71 171	1 404	528	–62 %
Antall tilbakemeldinger knyttet til fagstoff på egne nettsider	323	7 040	705	973	38 %

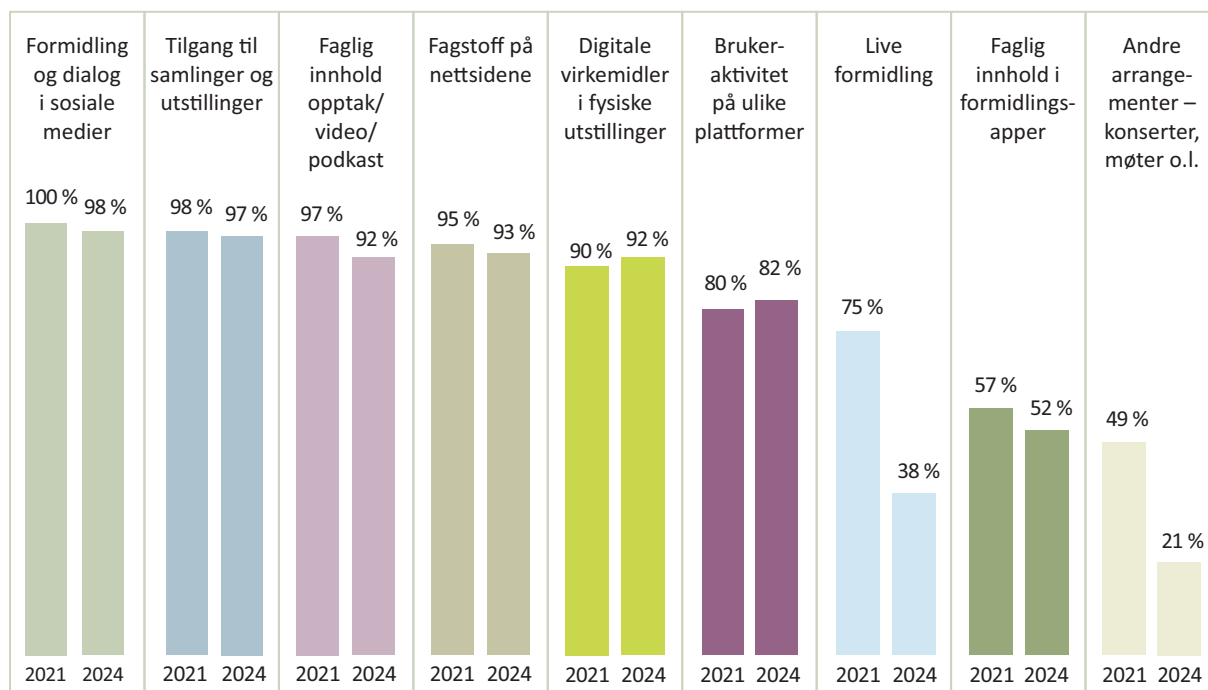
» **Tabell 11** Totalt antall besøk på nettsiden DigitaltMuseum (i millioner)

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Besøk på DigitaltMuseum (i millioner)	1,3	1,8	2,6	3,4	4,1	5	5	5,1	5	4,6

Statistikken, illustrert i tabell 10, viser en generell økning i bruk av museenes nettbaserte formidlingstilbud. Spesielt har økningen vært stor når det gjelder antallet avspillinger eller nedlastinger av faglig innhold i form av opptak, video og/eller podkast, samt antallet tilbakemeldinger på museenes formidling og dialog i sosiale medier. Tallene for digitale museumsbesøk overgår nå langt de fysiske besøkstallene og viser at museene har utvidet sine tilbud for kuratert formidling utover tradisjonelle formater.

Antall deltakere på live digital formidling og andre digitale arrangementer har derimot gått kraftig ned siden 2021. Dette kan sees i sammenheng med en generell tendens i mediebruk der lineær-tv også har gått tilbake til fordel for innhold som kan hentes fram når brukerne selv ønsker det.

Mange museer erfarer økningen i brukertall som en følge av egen aktiv satsing på digital formidling. Museene rapporterer om mer kuratert innhold i ulike digitale formater, mer tilgjengeliggjøring, utvikling av egne apper, forbedret søkemotoroptimalisering og målrettet digital annonsering. Mange museer tilgjengeliggjør museumssamlinger og annet faglig innhold i ulike formater, som eksempel på DigitaltMuseum. Tidsserien i tabell 11 viser at besøk på DigitaltMuseum er nær firedoblet siden 2015, men at besøkstallene på dette nettstedet har gått noe ned det siste året.

» **Figur 32** Prosentandel av museer med ulike digitale formidlingstilbud

Museene rapporterer også om erfaringer fra sitt arbeid med digitale formidlingstilbud. Dette omfatter både respons fra publikum på ulike formidlingstiltak, men også bruk av innovative, nye teknologier.

Flere museer erfarer at godt faglig innhold øker engasjement og dialog på digitale plattformer, men omtaler også viktigheten av å tilpasse tekster og språk til ulike målgrupper. Flere museer rapporterer om forsøk med kunstig intelligens, både i språklige oversettelser, men også knyttet til nyskapende undervisningstilbud for skoleelever. Viktige erfaringer gjøres også knyttet til hva som

ikke fungerer for å treffe publikum, eller knyttet til begrensninger i tilgjengelige teknologiske løsninger.

En del museer har gjort strategiske valg for hvilke digitale formater og plattformer de skal vektlegge i sin formidling, samt for målgrupper de ønsker å nå. Enkeltmuseer har for eksempel valgt å satse på egne nettsider som primærarena for formidling av faglig innhold til sitt publikum.

Noen museer rapporterer at de prioriterer formidling på fysiske arenaer framfor digitale arenaer. Dette er til dels begrunnet i en opplevd lavere interesse, men også at det er kostnads- og ressurskrevende å utvikle gode digitale tilbud.

Formidling av immateriell kulturarv

Pedagogiske tilbud for barn og unge er en viktig del av museenes arbeid og inkluderer aktivitetsdager med musikk og dans, praktiske arbeidsstasjoner og samarbeidsprosjekter med kunstnere, bygging av gamle og tradisjonelle håndverksteknikker, keramisk håndverk og båtbyggingstradisjoner.

Overføringen av handlingsbåren kunnskap står sentralt, og museene rapporterer blant annet om en rekke åpne kurs i tradisjonelle håndverksteknikker og mattradisjoner. Flere rapporterer også om pedagogiske tilbud hvor elever deltar i aktiviteter knyttet til tradisjonelle praksiser og tradisjoner, som eksempelvis keramisk håndverk eller båtbyggertradisjoner.

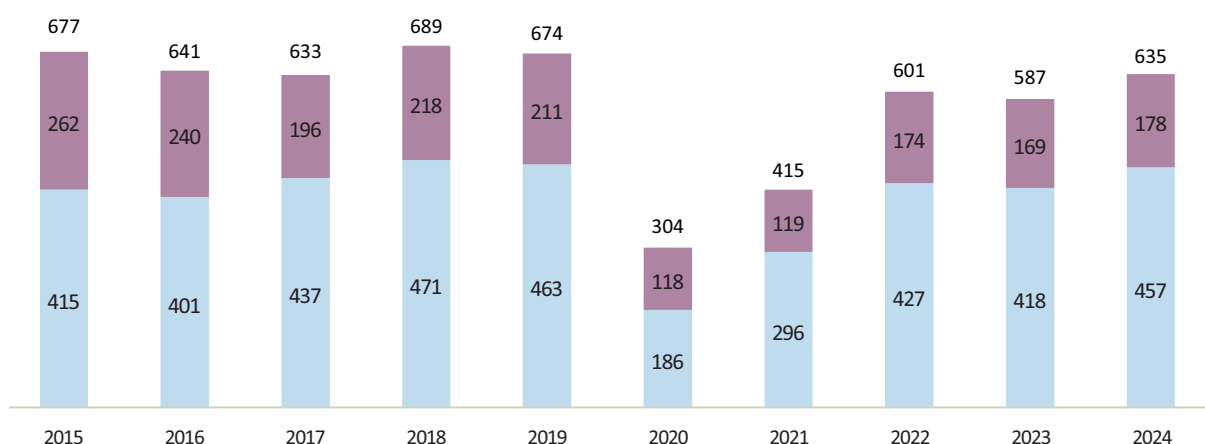
Mange museer har etablerte samarbeid med aktive utøvere innen ulike handlingsbårne tradisjoner, som bidrar inn i museenes formidlingsarbeid. Museene fungerer også som lokale og regionale møteplasser for bredere kulturelle uttrykk gjennom ulike fysiske arrangementer.

Barn og unge

Barn og unge er en prioritert målgruppe i museumssektoren. Det er klare forventninger om at formidlingsmetoder skal utvikles i dialog med barn og unge, og at institusjonene skal ha tilbud tilpasset ulike aldersgrupper.

Museene rapporterer om pedagogisk virksomhet rettet mot barn og unge. Her regnes undervisning og pedagogiske opplegg som er mer enn museets vanlige omvisninger. I 2024 rapporterte museene om 635 000 barn og unge som har deltatt i undervisning i museene. Figur 33 viser at dette er en økning i antallet barn og unge som har deltatt i pedagogiske opplegg, både i regi av Den kulturelle skolesekken (DKS) og utenom DKS.

Pedagogiske tilbud

» **Figur 33** Barn og unge deltatt i pedagogiske opplegg og DKS-opplegg (i hele 1000)

Elever og lærere inkluderes mange steder for å teste ut museenes pedagogiske tilbud, og bidrar slik til bedre tilpasning av museenes skolerettede formidling. Å gjøre museenes tilbud kjent for skolene er nødvendig. Noen museer har derfor produsert kataloger som presenterer alle museets formidlingstilbud til skolene i sitt nedslagsfelt, mens andre har gjort tiltak for å synliggjøre undervisningstilbudet bedre på sine nettsider. Forankring av tilbudene i læreplanverk er viktig for skolenes interesse, og museets formidlere bruker tid på å sette seg inn i læreplaner i ulike fag og nivåer.

Andre tiltak for å nå barn og unge

Museenes rapportering viser at barn og unge anses som viktige blant museenes målgrupper, og det vises til mange ulike tiltak for å nå ut til enda flere.

Noen museer har egne faste tilbud utenfor skoletid. Eksempler på dette er *Kunstsilo Ung*, som er et fast ukentlig ungdomstilbud, Norsk Luftfartsmuseums kveldsarrangement *Hæng på museet* og Telemarks museums *Beat Ung*, som særlig er rettet mot gutter med innvandrerbakgrunn.

Det rapporteres også om prosjekter der museene bidrar til å koble unge som opplever utenforskap sammen med lokalsamfunnets behov for arbeidskraft og kunnskap. Et eksempel på dette er Museum Nord sitt *GaiaTalent*-prosjekt, som har fokus på utenforskap. Unge som har havnet utenfor samfunnets jobbrammer får sjansen til å bruke sine talenter og evner til å skape nye digitale løsninger som museet bruker i sitt prosjektarbeid.

En del museer har utviklet gode rutiner og metoder for medvirkning av barn og unge. Museene i Sør-Trøndelag har etablert et *Formidlerforum* som har ansvar for å utvikle museets strategiplan for barn og unge. Gjennom dette arbeidet etableres det møteplasser i organisasjonen der ansatte kan utveksle erfaringer, kunnskap og pedagogiske ideer på tvers av avdelingene. Det er utviklet piloter med samskaping som metode for formidling, der barn og unge har blitt involvert fra idéfase til gjennomføring. Andre eksempler på involvering av barn og unge er at ungdom selv får utforme innhold i kveldsarrangementer på museene og ha ansvar for gjennomføring. Museets rolle blir da som fasilitator og medhjelper.

Gjennom prosjektet *Blikkåpnerne*, som flere kunstmuseer deltar i, får ungdom komme med innspill til programmering og formidling. Ungdom får også stå som arrangører av egne arrangementer. Gjennom dette arbeidet når ungdommene ut til sin egen aldersgruppe og bidrar til å trekke nye målgrupper til museene.

Et annet prosjekt som bidrar til medvirkning fra ungdom, er Museumsforbundets *Unge kritikere*. Her er det åtte museer som arbeider med metoder for å fremme ung kritikk og ytringer gjennom ulike formidlings- og utstillingskonsepter.

Tilgjengelighet – sikre tilgang for alle

For å bedre publikums tilgang til museene, arbeides det både med å forbedre den fysiske utformingen av lokalene og med tiltak som gjør formidlingen tilgjengelig for flere brukergrupper.

I 2024 fikk åtte museer tilskudd over ordningen *Tilgjengelige museer*. Prosjektene skulle bidra til å styrke arbeidet med prioritering og planlegging av tiltak som gjør museene mer tilgjengelige for personer med funksjonshindringer, og som dermed også legger grunnlag for strukturelle endringer i arbeidet med tilgjengeliggjøring. Alle museene som fikk tilskudd, vektla samarbeid og erfaringsutveksling med brukerorganisasjoner.

Tiltak på besøksarenaer

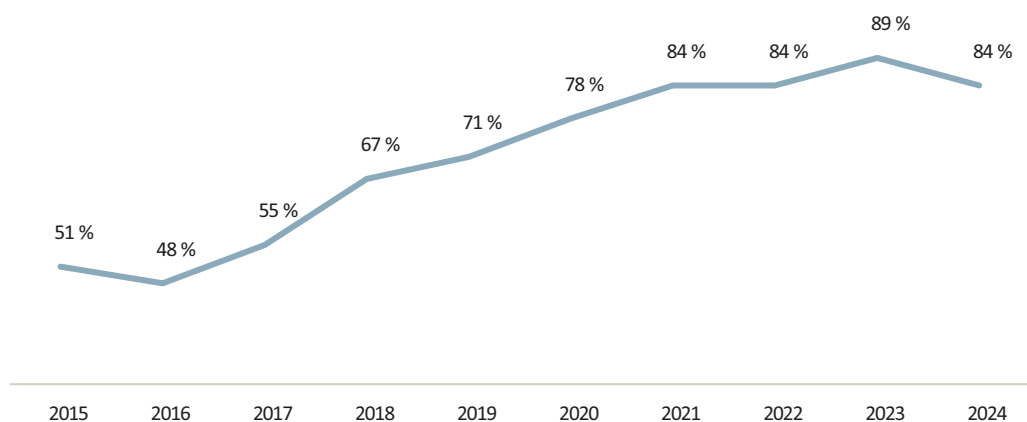
I 2024 har mange museer satt søkelys på bedre tilrettelegging for mennesker med funksjonsnedsettelse. Flere museer har iverksatt en kartlegging for å avdekke mangler både i bygningsmasse og formidling. Det rapporteres også om kursing av ansatte, noe som har ført til mer kunnskap om hvilke tiltak som er mulige å gjennomføre, også i kulturhistoriske bygg. Mange tiltak har blitt iverksatt, og stadig flere samarbeider med brukerorganisasjoner som Norges Blindforbund og Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon for å teste ut og sikre at tiltakene treffer den målgruppen de er ment for.

Eksempler på tiltak for å sikre bedre tilgjengelighet er blant annet installasjon av teleslynge og gode lydanlegg i lokalene, valg av fonter og farger som er tilpasset svaksynte, bruk av taktile skilt, samt plassering av tekst og gjenstander tilpasset rullestolbrukere. De fleste museene har gratis inngang for ledsagere.

Tilgjengelige nettsider

Det er også noen museer som har samlet informasjon om tilgjengelighet på sine nettsider, i en tilgjengelighetserklæring, slik at publikum er informert om dette før de besøker museet.

84 prosent av museene oppgir at de har nettsider som følger gjeldende krav til universell utforming (WCAG-standarden). Andelen museer med universelt utformede nettsider har vært jevnt økende siden 2016, som vist i figur 34.

» **Figur 34** Andel museer med universelt utformede nettsider

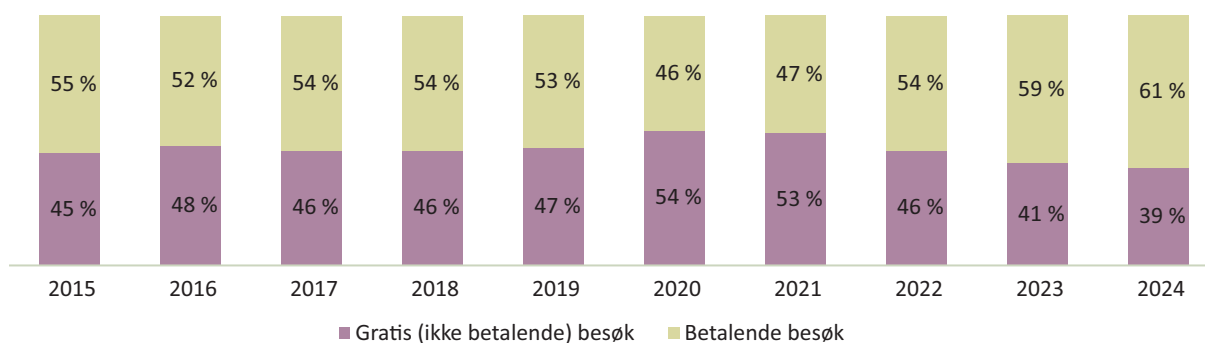
Språklig tilgjengeliggjøring

Ved å tilby formidling på flere språk, øker mulighetene for å tiltrekke seg nytt og mer mangfoldig publikum. Av de totalt 522 interne besøksarenaene i Det nasjonale museumsnettverket tilbød 436 formidling på engelsk. 112 arenaer hadde formidling på tysk, 33 tilbød formidling på fransk, og 10 arenaer tilbød formidling på ukrainsk. I tillegg til flere europeiske språk rapporterer museene om formidling på russisk, kinesisk, japansk, persisk, tyrkisk, arabisk, punjabi, koreansk og thai.

Utover de norske skriftspåkvariantene bokmål og nynorsk, rapporterer museene også om formidling på tegnspråk, samiske språk og nasjonale minoritetsspråk: tre arenaer tilbyr formidling på norsk tegnspråk, ti på nordsamisk, tre på sørsamisk, to på lulesamisk og seks på kvensk. Statistikken fanger ikke opp formidling på pitesamisk, men Kulturdirektoratet er kjent med at det også finnes formidling på pitesamisk ved enkelte museumsarenaer.

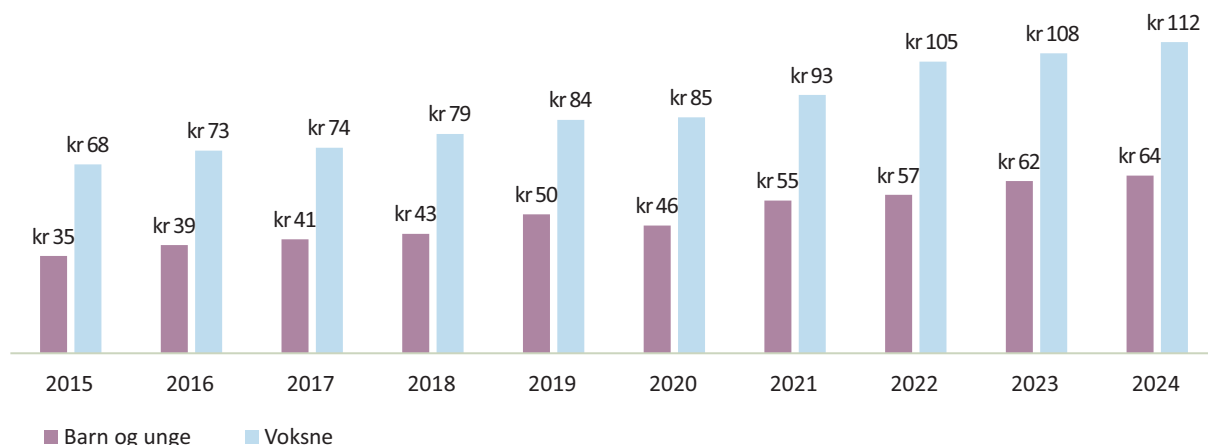
Billettpris som barriere for tilgjengelighet

Figur 35 viser at det har vært en svak økning i andelen betalende besøk det siste året, og det samme gjelder billettprisene, illustrert i figur 36. Flere museer rapporterer at de har innført inngangspenger og/eller har økt billettprisene for å kunne innfri forventningen om å utnytte sitt egeninntekspotensial, slik det er formulert i tilskuddsbrevet.

» **Figur 35** Fordeling betalende og gratis besøk

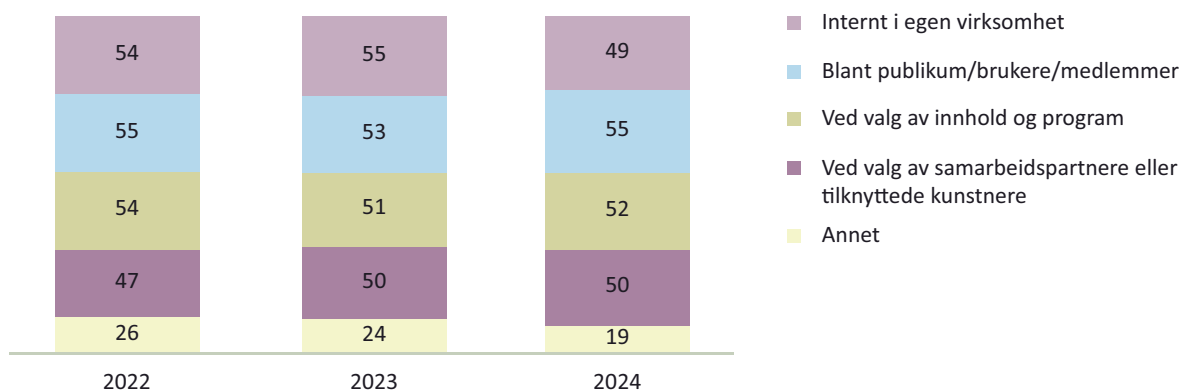
Samtidig uttrykker flere en bekymring over at dette kan heve terskelen for deltakelse, og dermed ikke svarer på departementets oppfordring i samme tilskuddsbrev om å øke deltakelsen gjennom å tilby lave billettpriser. Rapporteringen viser at museene er opptatt av å nå ut med sitt tilbud til dem som faller utenfor på grunn av dårlig økonomi, og det er mange ulike gratistilbud ute i museene. Flere deler ut gratis årskort til familier med utfordrende økonomi, flyktninger og asylsøkere. Dette skjer i hovedsak i samarbeid med kommunene. I tillegg rapporterer flere museer om gratis inngang for barn og unge hele året, eller gratis inngang på enkeltarrangementer.

Figur 36 Gjennomsnittlig billettpris for barn og voksne

Mangfold og inkludering

I rapporteringen fremholder flertallet av museene at de skal være åpne og inkluderende samfunnsaktører. 66 prosent av museene oppgir også at de har en egen strategi for å medvirke til mangfold i kunst- og kulturlivet. Museene blir bedt om å oppgi på hvilke måter de arbeider med ulike tiltak for å fremme mangfold og inkludering, fordelt på fem kategorier som vist i figur 37:

Figur 37 Antall som rapporterer om tiltak for å fremme mangfold og inkludering, sortert på type tiltak

I tilskuddsbrevet for 2024 blir museene også oppfordret til å delta i det langsiktige og strategiske arbeidet for å fremme likestilling, senke tersklene for deltakelse og holde brukerbetalingen nede. At museene tar denne oppfordringen på alvor, er også tydelig av deres egne beskrivelser, der det å sikre tilgang for alle, invitere til bredere deltakelse og innsats for at museet samlet sett representerer en større del av samfunnet, er viktige kjennetegn.

Arbeid med mangfold i egen virksomhet

De fleste museene ser det som en del av sin samfunnsrolle å legge til rette for ulike former for arbeidstrening, tilrettelegging og språkpraksis for å inkludere mennesker som har falt utenfor arbeidslivet. Flere museer har fått midler fra forsøksordningen for aspiranter med funksjonsnedsettelse og ser denne ordningen som en viktig rekrutteringsarena. Mange museer bidrar også til å skape inkluderende tilbud til ungdom gjennom å tilby arbeids- og praksisuker.

Museene har også mange nasjonaliteter blant sine ansatte, og det etterstrebes mangfold ved nyrekruttering. Ansatte med ulik bakgrunn og etnisitet kan bidra til å nå ut til nye målgrupper gjennom formidling fra ulike perspektiver. Ansatte som kan formidle på flere språk, sørger også for å tiltrekke seg nytt publikum.

I løpet av 2024 har flere museer meldt seg inn i Balansekunst, som er en forening for kulturvirksomheter som jobber for et likestilt og mangfoldig kulturliv, blant annet gjennom rådgivnings- og kursvirksomhet.

Flere museer beskriver behovet for kompetanseheving av egne ansatte for å kunne imøtekomme ulike grupper besøkende på en bedre og mer faglig forankret måte. I dette arbeidet er samarbeid med brukere og ulike brukerorganisasjoner viktig.

Representative samlinger

Museene er forventet å arbeide systematisk for å sikre mangfold i hvem som deltar, medvirker og representeres i museene, også gjennom utstillinger og i samlingsrettet arbeid.

Flere museer har vært deltakere i Mangfoldsnettverkets museumsutviklingsprosjekt *Samlingenes mange stemmer*, som har fokusert på bredere representasjon i samlingene. Gjennom ulike delprosjekter har de deltakende museene undersøkt egne samlinger og funnet blindsoner, ekskluderende strukturer og underrepresenterte grupper. Denne kunnskapen har ført til økt bevissthet om representativitet og til økt mangfold av historier som formidles i museene. I tillegg kom *Museumsverktøy for kjønnsrepresentasjon* i ny og utvidet utgave i 2024, og brukes av flere museer. Dette verktøyet gir økt fokus på skjevheter og blindsoner i samlingene, for eksempel knyttet til kjønn, minoritetskulturer og øvrige mangfoldperspektiver.

Flere av kunstmuseene rapporterer at all tilvekst vurderes ut fra representativitet når det gjelder kjønn og kulturell bakgrunn. Nordnorsk kunstmuseum jobber målrettet for å trekke fram samiske og kvenske kunstnere i samlingen. Det er også eksempler på at fokus rettes mot kulturminner som særlig viktige historiebærere for urfolk og minoriteter, og hvor sårbare de er i forhold til trussel om arealutvikling.

Mangfold i kunnskapsproduksjon

Behovet for å styrke kunnskapsnivået og forståelsen av samisk kunst, kultur og historie, er det flere museer som melder om. De har arbeidet med denne tematikken gjennom intern kunnskapsheving og bevisst programmering av samiske temaer der samiske miljø har medvirket. Synliggjøring av samisk kunst og kultur bidrar til mer kunnskap over hele landet.

Flere forskningsprosjekter som enten er avsluttet eller er under arbeid, har mangfold som tematikk. Forskningsrådet har finansiert prosjektet *Critical Examination of Race and Racism in Teacher Education*. Prosjektet ledes av Høgskolen Innlandet, og målet er å bygge samarbeidskultur mellom lærerutdanning og museer for å utveksle kompetanse og bruke museene som læringsarenaer. Randsfjordmuseet og Anno Museum deltar i prosjektet.

Kjønn og mangfold står også sentralt i flere av forsknings- og utviklingsprosjektene som startet opp i 2024, finansiert over tilskuddsordningen *Aktiv samhandling*.

Aktiv samfunnsrolle

Museumsmeldingen uttrykker en forventning om at museene bidrar til fri meningsutveksling og demokrati, og dermed tar ansvar for å fremme og bidra til samfunnsutviklingen.

Rapporteringen vitner om at mange museer knytter samfunnsrolleoppdraget til arbeid med mangfold, inkludering og tilgjengelighet. I tillegg kobler mange rollen til å være en aktiv aktør i nærmiljøet eller en arena for samfunnsdebatt og ytringsfrihet.

Aktør i nærmiljøet

Museene har et viktig samfunnsansvar i arbeidet med å bygge gode og inkluderende lokalsamfunn – for og med menneskene som bor der. Det er flere museer som har tatt dette på alvor, og som ønsker å være en viktig aktør i sitt nærmiljø.

Oslo Museum har i flere år hatt en nærmiljøsatsing på Grønland, der Interkulturelt Museum arbeider målbevisst med prosjekter som skaper aktivitet og tilhørighet, samtidig som barn og unge får reelle muligheter til å medvirke i utviklingen av tilbud. Museet har mottatt bomiljøtilskudd fra Oslo kommune og inviterer nærmiljøet til mange ulike aktiviteter som har svært stor oppslutning.

Gjennom prosjektet *Kunstsatellitten* inngår Kode i direkte dialog og medvirkningsprosesser med barn og unge som bor i et nærområde. Kode har gjennom en tremåneders periode kartlagt området, studert barn og unges bevegelsesmønstre og tilbudt påfølgende gratis workshops på flere arenaer for å treffe ulike ungdomsmiljøer. Intensjonen er å skape kunstopplevelser som er stedsspesifikke, interaktive og deltakende. Fokus er på prosess og medvirkning.

Arena for samfunnsdebatt og ytringsfrihet

Mange museer jobber aktivt med å fylle sin samfunnsrolle og øke sin relevans gjennom å være arenaer for samfunnsdebatt og ytringsfrihet.

Det utvikles flere undervisningsopplegg som tar opp aktuell og relevant tematikk. Eksempler på dette er ulike utstillinger om klimakrise, fornybar energi, havbruk og naturmangfold. I tillegg er det flere museer som inviterer til samtaler og debatter. Valdresmusea er ett av museene som gjør det, og rapporterer om samtaler om så ulike tema som forsoning, villrein, reiseliv, utmarksforvaltning, beredskap og barn av nazismen. Andre rapporterer om utvikling av undervisningsopplegg med tema som klimakrise og naturmangfold.

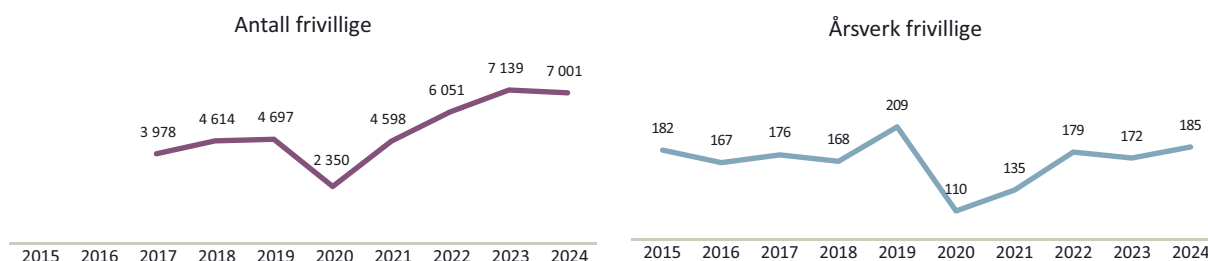
Aktiv samhandling

I museumsmeldingen er *aktiv samhandling* definert som ett av de fem museumspolitiske målene som museene rapporterer på. Samhandling omtales imidlertid også under rapporteringen av de andre museumspolitiske målene knyttet til arbeidet med formidling, kunnskapsutvikling og samlingene.

Museene samhandler med hverandre og andre aktører langs flere akser: gjennom en rekke aktiviteter lokalt, regionalt, nasjonalt og internasjonalt. Utlån av objekter fra samlingene, utstillingsprosjekter, innsamlingsarbeid, arrangementer, undervisning, vedlikehold og koordinering av frivillig innsats er eksempler på slik samhandling. Museene samarbeider også gjennom felles eierskap i KulturIT, som utvikler digitale løsninger for sektoren. Rapporteringen vitner om at samhandling er en sentral del av museenes virke.

Frivillighet

Frivilligheten er en viktig side ved museenes samhandling med samfunnet rundt. Museumsmeldingen anerkjenner at frivillig innsats medvirker til å sikre felles kulturarv, og at frivillige er avgjørende for mye av aktiviteten som finner sted i museene.

» **Figur 38** Antall frivillige og antall frivillige årsverk

Tallene i figur 38 for antall frivillige i museene i Det nasjonale museumsnettverket viser at den frivillige aktiviteten har vært relativt stabil de siste tre årene.

De fleste museene er avhengige av frivillig arbeid, og frivillige er en viktig ressurs som museene ønsker å ta vare på. Det gjør de gjennom å gi de frivillige faglig påfyll og rådgivning slik at de kan bidra til å utvikle nye tilbud ved museet. De frivillige viser stort eierskap til museet og de oppgavene de utfører, og rekrutteres gjerne fra husflidslag, historielag og venneforeninger. Gjennom å legge til rette for en aktiv frivillighet bidrar museene til å fremme stedstilhørighet og skape inkluderende møteplasser. Frivillig arbeid gir muligheter for verdifull sosial omgang med andre og en viktig følelse av å få delta og bidra.

Mangfold og tilgjengelighet

I arbeidet med mangfold og tilgjengelighet samarbeider museene med flere aktører. De fleste nevner voksenopplæring, frivillighetssentraler, flyktningmottak, ulike innvandrergupper og brukerorganisasjoner. Flere steder arrangeres temadager for flyktninger, som også blir en arena for språkopplæring.

I samarbeid med kommuner er det flere museer som har utviklet tilbud som er særskilt rettet mot ungdom, som for eksempel gatekunstprosjekt og egne arrangement rettet mot gutter med innvandrerbakgrunn, som er en gruppe som sjelden besøker museer.

Andre eksempler på samarbeid er Norsk Folkemuseums samarbeid med den frivillige organisasjonen Abloom, som har ført til at museet har styrket egen kunnskap og gitt bedre tilbud til barn og unge med funksjonsutfordringer og med minoritetsbakgrunn. I Tromsø er museene med

i nettverket Brobyggerne, der erfaringer rundt mangfold og inkludering deles mellom ulike kulturaktører.

Samiske miljøer og samarbeid med samiske museer

Alle museer i Det nasjonale museumsnettverket har et ansvar i oppfølgingen av Sannhets- og forsoningskommisjonens rapport. I tillegg til dette har enkelte museer et særskilt ansvar for formidling av historien til nasjonale minoriteter og urfolk.

Det er flere museer som rapporterer om tiltak for å øke formidlingen av samisk historie i sitt område. Det rapporteres også om interne prosesser for å innhente kunnskap og skape forståelse for samisk kultur, og i samarbeid med samiske miljøer aktualisere formidlingen av samiske tema.

Nordlandsmuseet forvandlet Bymuseet i Bodø til et samisk museum i hele 2024. I samarbeid med Árran lulesamiske senter og andre samiske miljøer ble det gjennom utstillinger, seminarer og foredrag fremmet kunnskap om samisk kunst, kultur og tilstedeværelse i regionen.

Museene i Sør-Trøndelag har fokusert på det sørsamiske språket, som er utrydningstruet. Sørsamisk språk og kultur er gjennomgående prioritert i museets arbeid. Dette gjenspeiles både gjennom utstillinger, innkjøp av verk og skoleprogram.

Kunnskapsinstitusjoner

Museumsmeldingen oppfordrer museene til å realisere sitt potensial som kunnskapsinstitusjoner og læringsarenaer i samspill med andre kunnskapsinstitusjoner.

Museene rapporterer i stor grad om samarbeid med UH-sektoren knyttet til forskningsprosjekter, og flere inngår i formelle samarbeidsavtaler hvor museene for eksempel bidrar med sensuoppdrag, deltar i lærerkurs, bistår med faglig veiledning for studenter innenfor museenes tematiske hovedområder, gjennomfører forelesninger, legger til rette for praktikantstillinger for doktorgradsstudenter og utveksler kompetanse mellom universiteter og museer gjennom deltidsstillinger.

Flere museer bygger også opp museet som læringsarena, hvor museene tar imot lærlinger som en del av formelle utdanningsløp innenfor tradisjonelle håndverksfag. Slike utdanningsløp utvikles og gjennomføres i tett kontakt og samarbeid med UH-sektoren.

Nettverksaktivitet

Reiselivsnæring

Det er flere museer som rapporterer om aktivt samarbeid med regionale aktører om tiltak rettet mot reiseliv og lokalturisme. De deltar i relevante samarbeidsfora innen reiseliv eller bedriftsnettverk som samordner satsinger mot tilreisende. Museer deltar også i utarbeidelse av regionale planer for bærekraftig reiseliv.

Samarbeid mellom museer

Samarbeid mellom museer skjer på flere områder. Museene går ofte sammen for å utvikle prosjekter for å søke eksterne midler. Museene i Vestland har for eksempel samarbeidet for å få på plass en forskningsinfrastruktur for museene i fylket. Det kan være utfordrende å videreføre slike samarbeidsprosjekter etter at prosjektperioden er over, men museene i Vestland arbeider for å finne løsninger slik at arbeidet kan fortsette.

Museer i Agder og Rogaland har utviklet et samarbeidsprosjekt som skal etablere en felles læringsarena og styrke håndverkerkompetansen innen bygningsvern.

Museer deltar også i internasjonale samarbeid, som for eksempel europeiske kulturruter. Telemark museum deltar aktivt i *European Route of Ceramics* der de presenterer porselen fra Porsgrunds Porselænsfabrik i felles utstillinger som fremhever europeisk keramikkarv.

Det er et overordnet mål at alle museer som mottar offentlig driftstilskudd fra KUD skal delta i utvikling og drift av nasjonale faglige museumsnettverk innenfor ulike fagområder. Nettverkene har som mål å bidra til utvikling og styrking av det faglige arbeidet i museene. Museene rapporterer godt om deltagelse i de faglige museumsnettverkene, og i 2024 var *Bygningsvern – Nettverk for tradisjonshåndverk* det største med 32 deltagende museer.

Nettverk for beredskap

Flere museer er bevisste på eget ansvar for sikkerhet og beredskap, og gjør risikovurderinger innen HMS, sikring, drift og miljø, samt arbeid med restverdireddning. Et eksempel på samarbeid på dette området er Kriseressurssamarbeid for kulturinstitusjoner i Oslo og Akershus (KKOA). Her samarbeider museene om innsamling, framtidige bevaringsløsninger og kriseberedskap.

I Vestland fylke samarbeider museene i en felles beredskapsgruppe for arkiv og museum, og det er også museer som er medlem av ICCROM, som har som formål å fremme forskning og kunnskap om restaurering og konservering av verdensarven.

